

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાતની ઉચ્ચ ન્યાયાલયમાં
આર / વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૮૭૯૨ વર્ષ ૨૦૧૧

માનનીય ન્યાયમૂર્તી કુમારી બેલા એમ. ત્રિવેદી સહી/-

- ૧ શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે? હા.
૨ પત્રકારને બતાવવામાં આવે કે નહીં? હા.
૩ શું તેમના ન્યાયમૂર્તિશ્રી ચુકાદાની પાકી નકલ જોવા માંગે છે ? ના.
૪ શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણની વ્યાખ્યા અથવા તેના હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશ સંબંધિત મહત્વપૂર્ણ કાનૂની પ્રશ્ન સામેલ છે? ના.

ભાવનગર મહાનગરપાલિકા – મ્યુનિસિપલ કમીશ્નર દ્વારા અને ૨૭ અન્યો
– – વિરુદ્ધ – –
વિરભદ્રસિંહજી કૃષ્ણકુમારસિંહજી ગોહીલ –મૃત ના વારસદારો
અને ૦૯ અન્યો

ઉપસ્થીતી ::

શ્રી મિહિર જોષી, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ, શ્રી ધવલ જી. નાણાવટી (૨૫૭૮)
તરફથી અરજદાર ક્રમાંક ૧ માટે
મૃત વિવાદી (૧૦૦) સામાવાળા ક્રમાંક ૧ માટે
શ્રીમતી જ્યોતિ ભટ્ટ, સહાયક સરકારી વકીલ, રાજ્ય સામાવાળા માટે
શ્રી મહુલ એસ. શાહ (૭૭૨) સામાવાળા ક્રમાંક ૪ માટે
શ્રી એન.કે. મજમુદાર (૪૩૦) સામાવાળા ક્રમાંક ૧.૨ માટે
શ્રી દેવેન પરીખ, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ, શ્રી રૂતુલ પી. દેસાઈ (૬૪૯૮)
તરફથી સામાવાળા ક્રમાંક ૫ માટે
શ્રી સુનિલ સી. પટેલ (૬૫૧) સામાવાળા ક્રમાંક ૬ માટે
શ્રી વિશ્વાસ એસ. દવે (૫૮૬૧) સામાવાળા ક્રમાંક
૨.૧, ૨.૧૦, ૨.૧૧, ૨.૧૨, ૨.૧૩, ૨.૧૪, ૨.૧૫, ૨.૧૬, ૨.૧૭, ૨.૧૮, ૨.૧૯,
૨.૨, ૨.૨૦, ૨.૨૧, ૨.૨૨, ૨.૨૩, ૨.૨૪, ૨.૨૫, ૨.૨૬, ૨.૨૭, ૨.૨૮,
૨.૩, ૨.૪, ૨.૫, ૨.૬, ૨.૭, ૨.૮, ૨.૯ માટે
શ્રીમતી ખ્યાતિ પી. હાથી (૩૪૬) સામાવાળા ક્રમાંક ૭ માટે
શ્રી મિહિર ઠાકોર, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ, શ્રીમતી ત્રુષા કે. પટેલ (૨૪૩૪)
તરફથી સામાવાળા ક્રમાંક ૮ માટે

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ બેલા એમ. ત્રિવેદી

તારીખ: ૦૭/૦૫/૨૦૨૦

સી.એ.વી. - ચુકાદો

૧. હેઠળ પ્રતિવાદી નં.૧.૧ અને ૧.૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં ટ્રિબ્યુનલે ઉપરોક્ત અપીલોને મંજૂરી આપી છે અને ગુજરાત જમીન મહેસૂલ સંહિતાની કલમ ૨૦૩ હેઠળ દાખલ કરાયેલ અપીલ નં.૧૨૪/૯૩-૯૪ અને નં.૧૨૫/૯૩-૯૪ માં ભાવનગર જિલ્લા કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા ૬.૫.૨૦૦૬ ના રોજના સામાન્ય આદેશને રદ કર્યો છે. ટ્રિબ્યુનલે વાંધાજનક સામાન્ય હુકમમાં વધુમાં જણાવ્યું છે કે અપીલકર્તાઓ એટલે કે હાલના પ્રતિવાદી નં.૧.૧ અને ૧.૨, મોજે વડવા, તાલુકા અને જિલ્લા ભાવનગર (ત્યારબાદ "વિષય જમીન" તરીકે ઓળખાશે) ની ૧૦ એકર ૩૫ ગુંઠા માપતી સર્વે નં.૨૩૪ ધરાવતી વિષય જમીનના કબજેદારો છે, અને તેનો કબજો જાળવી રાખવા માટે હકદાર છે.

૨. આ અરજીને ઉદ્ભવતા સંક્ષિપ્ત તથ્યો એ છે કે ભૂરા રણછોડ નામના એક વ્યક્તિ સર્વે નં. ૨૩૪ ધરાવતી જમીનના મૂળ માલિક હતા. આ જમીન ૧૯૩૭માં તત્કાલીન ભાવનગર રાજ્ય દ્વારા નગર વિકાસ હેતુ માટે સંપાદિત કરવામાં આવી હતી. ૧૯૪૮માં ભાવનગર રાજ્યના ભારત સંઘમાં વિલીનીકરણ પર, કાઠિયાવાડ રાજ્ય (જે પછીથી સૌરાષ્ટ્ર રાજ્ય તરીકે ઓળખાતું હતું) માટે પરિશિષ્ટ-૨૪ સાથે કોવેનેન્ટિંગ સ્ટેટ્સ એડમિનિસ્ટ્રેશન ઓર્ડિનન્સ ૧૯૪૮ નામનો એક વટહુકમ ૮.૩.૧૯૪૮ ના રોજ ગેઝેટમાં પ્રકાશિત થયો હતો. ઉપરોક્ત કરાર અનુસાર, તત્કાલીન મહારાજા કૃષ્ણસિંહજી દ્વારા તેમની ખાનગી મિલકતો તરીકે જાળવી રાખવા માટેની સ્થાવર મિલકતોની યાદી ૫.૧૧.૧૯૫૧ ના રોજ તૈયાર કરવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત વિષય જમીન ધરાવતો સર્વે નં. ૨૩૪ ઉપરોક્ત યાદીમાં સમાવિષ્ટ નહોતો, જોકે તત્કાલીન મહારાજાએ કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ હેઠળ શરૂ કરાયેલી કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા કાર્યવાહીમાં અન્ય જમીનો સાથે વિષય જમીનનો સમાવેશ કર્યો હતો. ઉક્ત ALC કાર્યવાહી ગુજરાત મહેસૂલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા સમીક્ષા

અરજી નં. ૩૦/૧૯૭૩ માં ૩.૧.૧૯૭૪ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશમાં પરિણામી હતી, જેમાં ટ્રિબ્યુનલે અન્ય બાબતોની સાથે એવું ઠરાવ્યું હતું કે કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૬(૧) ના હેતુઓ માટે ઉક્ત વિષય જમીન અને કેટલીક અન્ય જમીનોનો તત્કાલીન મહારાજાના હોલિંગમાં સમાવેશ કરી શકાતો નથી. તે દરમિયાન, સિટી સર્વે/હાક ચોક્કસીની કાર્યવાહી પણ શરૂ કરવામાં આવી હતી. હાલની અરજી ઉપરોક્ત સિટી સર્વે કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવે છે જેનો અરજદાર નગરપાલિકા, તત્કાલીન મહારાજા વીરભદ્રસિંહજીના કાનૂની પ્રતિનિધિઓ અને વિષય જમીનના મૂળ માલિક મૃતક ભૂરા રણછોડના કાનૂની પ્રતિનિધિઓ વચ્ચે વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.

૩. આ કેસનો ૭૦ વર્ષથી વધુનો ઇતિહાસ છે, જે સમયગાળા દરમિયાન પક્ષકારો દ્વારા વિવિધ કાર્યવાહી દાખલ કરવામાં આવી હતી અને વિવિધ સત્તાવાળાઓ અને ટ્રિબ્યુનલ/કોર્ટ દ્વારા સંખ્યાબંધ આદેશો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. ઉપરોક્ત કાર્યવાહીનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકાય છે:-

ક્રમ નં.	તારીખ	પાના નં.
	વિગતો	
૧.	૨૦.૧૦.૧૯૩૭	૧૮૪
	સ્વ. ભુરા રણછોડ સર્વે નં. ૨૩૪, માપ A ૧૦-૩૫ G ધરાવતી જમીનના માલિક હતા. તત્કાલીન ભાવનગર રાજ્ય ભાવનગર શહેર માટે ટાઉન પ્લાનિંગ યોજના અમલમાં મૂકવાનો ઇરાદો ધરાવતું હતું અને તેથી, અન્ય જમીનો સાથે, ભાવનગરની મ્યુનિસિપલ હદમાં આવેલી સર્વે નં. ૨૩૪ ની જમીન, તત્કાલીન ભાવનગર રાજ્ય દ્વારા સંપાદિત કરવામાં આવી હતી.	
૨.	૦૬.૧૨.૧૯૩૭	૧૮૬
	સર્વે નં. ૨૩૪ ની જમીન સંપાદન પર, તેને ૧૩.૧૦.૧૯૩૮ ના હજીર થરવ નં. ૨૮ દ્વારા ભાવનગર રાજ્યમાં ભેળવી દેવામાં આવી હતી અને ભૂરા રણછોડના મહેસૂલ રેકૉર્ડમાંથી ઉપરોક્ત સર્વે નંબર કાઢી નાખવામાં આવ્યો	

	હતો.	
૩.	૧૩.૧૦.૧૯૩૮ મહેસૂલ સત્તાવાળાએ મહેસૂલ રેકૉર્ડમાંથી ભૂરા રણછોડના નામ સામે સર્વે નં.૨૩૪ કાઢી નાખ્યું હતું, અને હજીરા થરાવ નં.૨૮ દ્વારા મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.	૧૮૮
૪.	૧૯.૦૧.૧૯૪૮ ભાવનગર રાજ્યના પૂર્વ શાસકે ૨૪.૧.૧૯૪૮ ના રોજ દરબાર ગેઝેટમાં પ્રકાશિત એક જાહેરનામું, જેમાં હજુર થરાવ નં.૩૭ હતું, જેમાં ભાવનગર શહેરની હદમાં આવેલી બધી જમીન સ્થાનિક નગરપાલિકામાં સોંપવા માટે જાહેરનામું બહાર પાડ્યું હતું. ભાવનગર ઉપરાંત, જૂના ભાવનગર રાજ્યની હદમાં આવેલા શહેરોની અન્ય તમામ નગરપાલિકાઓ પણ આ જાહેરનામા હેઠળ આવરી લેવામાં આવી હતી.	૧૯૦
૫.	૨૧.૦૪.૧૯૪૮ પત્રક તારીખ: ૨૧.૦૪.૧૯૪૮ : પત્રક (અનુસૂચિ-એ) ગામતાલ (મ્યુનિસિપલ વિસ્તારો) માં સમાવિષ્ટ સર્વે નંબરો દર્શાવે છે. અનુસૂચિ-એ (પત્રક) સીરીયલ નં.૮ ના પાના ૮ પર સર્વે નં.૨૩૪ નો ઉલ્લેખ છે.	૨૦૦ (૨૨૬ થી ૨૩૭)
૬.	૮.૩.૧૯૪૮ કાઠિયાવાડ રાજ્ય માટે પરિશિષ્ટ - ૩૪ સાથે ૧૯૪૮ નો કોવેનન્ટિંગ સ્ટેટ્સ એડમિનિસ્ટ્રેશન ઓર્ડિનન્સ -.IV.	૨૫૨
૭.	૦૫.૧૧.૧૯૫૧ સૌરાષ્ટ્રના રજવાડાના ભારત સંઘ સાથેના કરારના આધારે, ભાવનગરના મહારાજા દ્વારા વ્યક્તિગત રીતે રાખવાની મિલકતો માટે નકશા સાથે એક યાદી તૈયાર કરવામાં આવી હતી. સર્વે નં. ૨૩૪ ની જમીન યાદીના ભાગ તરીકે દર્શાવવામાં આવી ન હતી.	૨૭૨ અને ૨૭૩
૮.	૧૦.૧૧.૧૯૫૫ ગામ ફોર્મ નં. ૬ (હક્ક પત્રક) માં, તત્કાલીન મહારાજાની જમીનોના સંદર્ભમાં	૨૭૯

	મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં જાહેરાત નોંધ નં. ૬ લાગુ કરવામાં આવી હતી. સર્વે નં. ૨૩૪ એ તત્કાલીન મહારાજાની જમીનનો ભાગ નહોતો અને તેને દર્શાવવામાં આવ્યો નહોતો.	
૯.	૨૯.૦૬.૧૯૬૫ મહારાજાના મૃત્યુ પછી તેમના કાયદેસર વારસદારોના નામ બદલવાના ફોર્મ નં. ૬ માં મહેસૂલ એન્ટ્રી નં. ૭૧૮ ને મહેસૂલ અધિકારીઓ દ્વારા અસર થઈ હતી. સર્વે નં. ૨૩૪ ને ઉપરોક્ત એન્ટ્રીનો ભાગ બનાવવામાં આવ્યો ન હતો.	૨૮૩
૧૦.	૧૦.૦૮.૧૯૬૫ ૨૬.૩.૧૯૬૩ ના સરકારી ઠરાવને રદ કરીને અને ૧૯.૧.૧૯૪૮ ના સરકારી ઠરાવ નં.૩૭ ને તેમાં ઉલ્લેખિત શરતોને આધીન પુનઃસ્થાપિત કરીને સરકારી ઠરાવ.	૨૮૬
૧૧.	૨૨.૦૪.૧૯૬૯ ગુજરાત કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૦ ની કલમ ૨૦(૧) હેઠળ મામલતદાર અને કૃષિ જમીન ટ્રિબ્યુનલ, ભાવનગર દ્વારા ૨૩.૪.૧૯૬૨ ના રોજ જારી કરાયેલી નોટિસના જવાબમાં , તત્કાલીન મહારાજાએ તેમની માલિકી દર્શાવતું નિવેદન રજૂ કર્યું હતું, જેમાં તેમણે સર્વે નં.૨૩૪ અને અન્ય જમીનોનો સમાવેશ કર્યો હતો. જરૂરી તપાસ પછી કૃષિ ટ્રિબ્યુનલે ૨૨.૪.૧૯૬૯ ના આદેશમાં અન્ય બાબતોની સાથે અવલોકન કર્યું હતું કે મહેસૂલ રેકૉર્ડ મુજબ, સર્વે નં.૨૩૪ અને અન્ય જમીનોને મહારાજાની માલિકીમાં સમાવી શકાતી નથી, અને તેથી, ઉપરોક્ત જમીનોના સંદર્ભમાં જમીન મહેસૂલ સંહિતાની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ તપાસ કરવી જરૂરી છે. ત્યારબાદ ટ્રિબ્યુનલે અન્ય જમીનોને વધારાની ખાલી જમીનો તરીકે જાહેર કરતી વખતે, અવલોકન કર્યું હતું કે સર્વે નં.૨૩૪ અને અન્ય જમીનોને, જો જરૂરી હોય તો, કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ તપાસ પછી, પૂરક આદેશ આપીને, મહારાજાની માલિકી તરીકે ગણવામાં આવશે.	૫૯૯ થી ૬૧૧
૧૨.	૦૧.૧૧.૧૯૬૯ કૃષિ જમીન ટ્રિબ્યુનલના આદેશ સામે તત્કાલીન મહારાજા દ્વારા દાખલ	૬૨૦ થી

	કરાયેલી ટોચમર્યાદા અપીલ નં. ૭/૧૯૬૯ ની અપીલમાં, ભાવનગરના સહાયક કલેક્ટરે કૃષિ જમીન ટ્રિબ્યુનલના ઉપરોક્ત આદેશને રદ કરીને અને ઉપરોક્ત આદેશમાં સમાવિષ્ટ નિર્દેશો અનુસાર કેસ ફરીથી ચલાવવા માટે ટ્રિબ્યુનલને રિમાન્ડ કરવાનો આદેશ આપ્યો. અન્ય બાબતોની સાથે એવું પણ જોવા મળ્યું કે ટ્રિબ્યુનલે જમીનના પ્રકાર અને તેની માલિકીના પ્રશ્ન પર નિર્ણય લેવો જોઈએ અને અંતિમ તારણો આપવા જોઈએ, કારણ કે કાયદામાં ચોક્કસ જમીનનો સંભવિત ચુકાદો આપવાની કોઈ જોગવાઈ નહોતી.	૬૨૩
૧૩.	૦૫.૧૦.૧૯૭૦	
	કેસના રિમાન્ડ પર, મામલતદાર અને કૃષિ ટ્રિબ્યુનલે, પ્રશ્નમાં રહેલી જમીનોની સ્થળની મુલાકાત લીધા પછી અને પુરાવાઓ, ખાસ કરીને વડવાના તલાટીના, તેમની સમક્ષ તપાસ્યા પછી, અવલોકન કર્યું કે સર્વે નં. ૨ ૩૪ ને નગર સુધારણા યોજના માટે નગરપાલિકાને ટ્રાન્સફર કરાયેલી જમીનો દર્શાવતી ચાદીમાં શામેલ કરવામાં આવ્યો હતો અને તે જમીન ધારકની એટલે કે મહારાજાની માલિકીની સાબિત થઈ ન હતી અને તેનો કબજો અનધિકૃત હતો. કૃષિ ટ્રિબ્યુનલે મહારાજાની અન્ય જમીનોને સરપ્લસ જમીન તરીકે જાહેર કરી, જે જમીનો મહારાજાની જાળવી રાખવા યોગ્ય હતી તે જમીનો પર વિચાર કર્યા પછી.	૬૨૮ થી ૬૪૧
૧૪.	૨૬.૦૩.૧૯૭૧	
	કૃષિ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૫.૧૦.૧૯૭૦ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશ સામે તત્કાલીન મહારાજા વતી ટોચમર્યાદા અપીલ નં. ૧/૧૯૭૦-૭૧ માં અપીલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં ભાવનગર જિલ્લાના કલેક્ટરે અન્ય બાબતોની સાથે ઠરાવ્યું હતું કે કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા કાયદો ફક્ત ખેતીલાયક જમીનોને લાગુ પડે છે, બિનખેતીલાયક જમીનોને નહીં. મહારાજાના હોર્લિંગ્સમાં, સર્વે નં. ૪૭૦/૧ અને સર્વે નં. ૨૩૪ બિનખેતીલાયક જમીનો હતી, અને તેથી, તેમને ટોચમર્યાદા કાયદાના કાર્યક્ષેત્રમાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યા હતા. વધુમાં એવું જોવા મળ્યું હતું કે ભાવનગર શહેરના વિકસિત વિસ્તારમાં બિનખેતીલાયક જમીનોનો ઉપયોગ ભૂમિહીન લોકોને વિતરણ માટે કરી શકાય છે. તેથી, કલેક્ટરે ઠરાવ્યું હતું કે તત્કાલીન	૬૪૨ થી ૬૫૪

	મહારાજાના કબજા અને હોલિડેસમાં કોઈ જમીન નથી, જેને ઉપરોક્ત કાયદાની જોગવાઈઓ હેઠળ સરપ્લસ જાહેર કરી શકાય.	
૧૫.	૩૧.૦૩.૧૯૭૧ સર્વે નં. ૪૭૦/૧, ૪૭૧/૨ અને ૪૭૨ ના સંદર્ભમાં પાલિતાણા સુગર મિલ્સ લિમિટેડના પક્ષમાં તત્કાલીન મહારાજાના વારસદારો અને કાનૂની પ્રતિનિધિઓના પાવર-ઓફ-એટર્ની ધારક દ્વારા વેચાણ દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો હતો. વેચાયેલી જમીનના વર્ણનમાં, સર્વે નં. ૨૩૪ સર્વે નં. ૪૭૦/૧ ની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું.	૯૩૧ થી ૯૪૩
૧૬.	૨૮.૧૨.૧૯૭૧ ૨૬.૩.૧૯૭૧ ના રોજ કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશથી નારાજ થઈને, ગુજરાત રાજ્યએ કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૩૫ હેઠળ ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ (GRT) સમક્ષ રિવિઝન અરજી નં.LCAR-૨૭/૧૯૭૧ દાખલ કરી હતી કારણ કે કલેક્ટરે રાજ્યને સુનાવણીની કોઈ તક આપી ન હતી. તેથી, ટ્રિબ્યુનલે કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને બાજુ પર રાખ્યો અને પક્ષકારોને યોગ્ય નોટિસ આપીને અને શક્ય તેટલી વહેલી તકે કાયદા અનુસાર તેનો નિકાલ કર્યા પછી અપીલકર્તાને નવેસરથી સુનાવણી માટે કેસ રિમાન્ડ કર્યો.	૬૫૫ થી ૬૬૧
૧૭.	૨૬.૦૩.૧૯૭૩ GRT તરફથી કેસની રિમાન્ડ બાદ, ભાવનગરના કલેક્ટરે તત્કાલીન મહારાજા દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલ ફગાવી દીધી અને કૃષિ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં આવેલા પ.૧૦.૧૯૭૦ ના આદેશને માન્ય રાખ્યો, જેમાં ઉદ્દેશિત કેટલાક ફેરફારો સાથે ALT ને અપીલકર્તા એટલે કે તત્કાલીન મહારાજાને વડવાના વિવાદિત સર્વે નંબર ૨૩૩, ૨૩૪, ૨૪૯ અને ૪૭૨ માંથી જમીન પસંદ કરવાનો વિકલ્પ આપવાનો નિર્દેશ આપ્યો અને ઉપરોક્ત સર્વે નંબરોમાંથી જમીનને ગુણવત્તા અનુસાર સરપ્લસ જમીન તરીકે જાહેર કરી.	૬૬૭ થી ૬૯૦
૧૮.	૦૩.૦૧.૧૯૭૪	

૨૬.૩.૧૯૭૩ ના રોજ કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશ સામે કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૩૮ હેઠળ GRT સમક્ષ તત્કાલીન મહારાજા વતી દાખલ કરાયેલી સુધારણા અરજીને GRT દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી, જેમાં જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે હુકમના ફકરા ૨૬ માં જણાવેલ તમામ ૯૧૦ એકર ૨ ગુંઠામાં માપવામાં આવતી જમીનો ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૬(૧) ના હેતુ માટે ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે અને કેસને ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૨૦ દ્વારા જરૂરી કાર્યવાહી માટે મામલતદાર અને કૃષિ ટ્રિબ્યુનલને મોકલવામાં આવ્યો હતો. GRT દ્વારા ફકરા ૨૦ માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ઉપરોક્ત સર્વે નંબરો ગામડાની જગ્યામાં સમાવવામાં આવ્યા હતા અને કૃષિ જમીન ટ્રિબ્યુનલ ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૬(૧) ના હેતુ માટે સર્વે નં. ૨૩૩ અને નં. ૨૩૪ ની ઉપરોક્ત જમીનોને ધ્યાનમાં ન લેવામાં યોગ્ય હતું, અને અરજદાર એટલે કે તત્કાલીન મહારાજાના હોલિંગમાં ઉપરોક્ત જમીનોનો સમાવેશ કરવાનો આદેશ આપવાનો કલેક્ટરનો નિર્ણય વાજબી નહોતો.	૭૦૬ થી ૭૪૩
--	---------------------------

હક્ક ચોક્કસીની કાર્યવાહી :-

૧.	૩૧.૦૩.૧૯૭૧	૮૦૨ અને ૧૦૨૧ પર
	આ દરમિયાન, સિટી સર્વે ઓફિસરે ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ આદેશ પસાર કર્યો, જેમાં સર્વે નં.૨૩૪ ના સંદર્ભમાં તત્કાલીન મહારાજા વીરભદ્રસિંહજીનું નામ રેકૉર્ડમાં દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો.	
૨.	૨૦.૦૪.૧૯૮૧	
	૩૧.૦૩.૧૯૭૧ ના સિટી સર્વેના તપાસ અધિકારીના આદેશ સામે ડેપ્યુટી કલેક્ટર, ભાવનગર સમક્ષ અપીલ કરવામાં આવી હતી અને મામલો નવા નિર્ણય માટે સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને મોકલવામાં આવ્યો હતો. સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે ફરીથી ૨૦.૪.૧૯૮૧ ના આદેશ મુજબ, સિટી સર્વે રેકૉર્ડમાં મહારાજા વીરભદ્રસિંહજી ગોહિલનું નામ દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.	સંદર્ભ ૨૮૮
૩.	૨૫.૦૫.૧૯૮૨	
	ભાવનગર નગરપાલિકા દ્વારા ૨૦.૦૪.૧૯૮૧ ના રોજ સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશ સામે દાખલ કરાયેલ અપીલ નં. ૫/૧૯૮૦-૮૧ માં, ડેપ્યુટી કલેક્ટર, ભાવનગરએ ઠરાવ્યું કે જમીન સરકારી જમીન હતી.	૨૮૮

૪.	૧૧.૦૩.૧૯૮૩	
	મહારાજા વીરભદ્રસિંહજી ગોહિલ અને ભાવનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન દ્વારા ઉપરોક્ત આદેશ, ૧૯૮૨ ના અપીલ કેસ નં. ૪૪ અને ૧૯૮૨ ના અપીલ કેસ નં. ૪૬ સામે અપીલ કરવામાં આવી હતી. ભાવનગરના કલેક્ટરે ડેપ્યુટી કલેક્ટર, ભાવનગરના રૂ.૦૫.૧૯૮૨ ના આદેશને રદ કર્યો હતો અને તમામ પક્ષકારોને જરૂરી પુરાવા રજૂ કરવાની તક આપીને નવો નિર્ણય લેવા માટે મામલો પાછો ડેપ્યુટી કલેક્ટર, ભાવનગરને મોકલવામાં આવ્યો હતો.	૨૯૩ થી ૨૯૪
૫.	૦૮.૦૮.૧૯૮૩	
	ભાવનગરના ડેપ્યુટી કલેક્ટરે આ બાબત પર પુનર્વિચાર કર્યો, જોકે, પુરાવા નોંધવાની જરૂર હોવાના આધારે આ મામલો સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને પાછો મોકલ્યો.	૨૯૮
૬.	૧૮.૦૮.૧૯૮૪	
	સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે રિમાન્ડ પર કાર્યવાહી હાથ ધરી હતી અને ઠરાવ્યું હતું કે પક્ષકારોએ કોઈ વધારાના પુરાવા રજૂ કર્યા નથી અને તેથી જમીનને સરકારી ખુદી જમીન (પડતર જમીન) તરીકે રાખવામાં આવી હતી. સ્વર્ગસ્થ ભૂરા રણછોડના કાનૂની વારસદારોએ તેમના પાપર ઓફ એટર્ની ધારકો દ્વારા સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ સમક્ષ પક્ષકાર તરીકે જોડાવા માટે અરજી કરી હતી પરંતુ સિટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે પક્ષકાર તરીકે જોડાવાની અરજી ફગાવી દીધી હતી. સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના ઉપરોક્ત નિર્ણયને ડેપ્યુટી કલેક્ટર, ભાવનગર સમક્ષ ત્રણ અલગ અલગ અપીલ દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો હતો. (૧) ભૂરા રણછોડના કાનૂની વારસદારો દ્વારા પક્ષકાર તરીકે જોડાવાની અરજી નકારવા સામે અપીલ નં.૩/૮૪-૮૫; (૨) મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન, ભાવનગર દ્વારા અપીલ નં.૬/૮૪-૮૫; (૩) સર્વે નં.૨૩૪ ને સરકારી જમીન તરીકે રાખવા બદલ મહારાજા વીરભદ્રસિંહજી ગોહિલ દ્વારા અપીલ નં.૧૮/૮૪-૮૫.	૩૦૮ થી ૩૧૧
૭.	૨૩.૧૦.૧૯૯૦	
	ભાવનગરના ડેપ્યુટી કલેક્ટરે ત્રણેય અપીલ નં.૩/૮૪-૮૫, ૬/૮૪-૮૫ અને ૧૮/૮૪-૮૫ માં સામાન્ય આદેશ પસાર કર્યો. ડેપ્યુટી કલેક્ટરે ભૂરા રણછોડના કાયદેસરના વારસદારો દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલ નં.૩/૮૪-૮૫ ને મંજૂરી આપી અને ઠરાવ્યું કે ભૂરા રણછોડના વારસદારો જમીનના માલિક છે, અને ભાવનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને મહારાજા વીરભદ્રસિંહજી ગોહિલ દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલ નં.૬/૮૪-૮૫ અને ૧૮/૮૪-૮૫ ને ફગાવી દીધી.	૩૫૩ થી ૩૬૯

૮.	૨૭.૦૫.૧૯૯૧	
	૨૩.૧૦.૧૯૯૦ ના રોજના આદેશથી નારાજ થઈને, ભાવનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને મહારાજા વીરભદ્રસિંહજી ગોહિલ દ્વારા અનુક્રમે અપીલ નં.૩૮/૯૦-૯૧ અને ૫૬/૯૦-૯૧ દાખલ કરવામાં આવી હતી. ભાવનગર કલેક્ટરે ભાવનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનની તરફેણમાં અપીલ મંજૂર કરી હતી અને ૨૩.૧૦.૧૯૯૦ ના રોજના ડેપ્યુટી કલેક્ટરના આદેશ અને ૧૮.૦૮.૧૯૮૪ ના રોજના સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના આદેશને રદ કર્યો હતો. કલેક્ટરે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે ભાવનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન મહેસૂલ સર્વે નં.૨૩૪ (સિટી સર્વે નં.૩૦૨૩/બી) ના કબજામાં હતું.	૩૮૩ થી ૩૯૧
૯.	૧૮.૦૬.૧૯૯૩	
	૨૭.૫.૧૯૯૧ ના રોજના આદેશથી નારાજ થઈને, ભૂરા રણછોડના કાનૂની વારસદારો દ્વારા અપીલ નં.TEN/AA/૪૦-૯૧ દાખલ કરવામાં આવી હતી. ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલે કલેક્ટરના આદેશને રદ કર્યો અને પક્ષકારોને વધુ પુરાવા ઉમેરવાની મંજૂરી આપ્યા પછી કાયદા અનુસાર નવેસરથી નિકાલ માટે મામલો પાછો ખેંચી લીધો અને સરકારી પ્રતિનિધિને સાંભળવાનો પણ નિર્દેશ આપ્યો.	૪૦૦
૧૦.	૨૭.૦૫.૧૯૯૪	
	ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ, અમદાવાદ દ્વારા કેસ રિમાન્ડ પર લેવામાં આવ્યા બાદ, ભાવનગરના ડેપ્યુટી કલેક્ટરે આદેશ આપ્યો કે ભૂરા રણછોડના કાયદેસરના વારસદારોને સિટી સર્વે રેકૉર્ડમાં કબજેદાર તરીકે નોંધવામાં આવે.	૪૨૩ થી ૪૫૯
૧૧.	૨૧.૦૬.૧૯૯૪	
	ભાવનગરના ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા ૨૭.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશ સામે મહારાજા વીરભદ્રસિંહજી કે. ગોહિલ દ્વારા અપીલ નં. ૧૨૪/૯૩-૯૪ દાખલ કરવામાં આવી હતી.	
૧૨.	૨૭.૦૬.૧૯૯૪	
	ભાવનગરના ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા ૨૭.૦૫.૧૯૯૪ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશ સામે ભાવનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન દ્વારા અપીલ નં. ૧૨૫/૯૩-૯૪ દાખલ કરવામાં આવી હતી.	
૧૩.	૦૬.૦૫.૨૦૦૬	
	ભાવનગર કલેક્ટરે ભાવનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનની અપીલ નં. ૧૨૫/૯૩-૯૪ મંજૂર કરી, અને સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને સર્વે નં. ૨૩૪ ધરાવતી જમીનના કબજેદાર તરીકે સિટી સર્વે રેકૉર્ડમાં ભાવનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનનું નામ નોંધવાનો નિર્દેશ આપ્યો.	૧૧૫ થી

	મહારાજા વીરભદ્રસિંહજી ગોહિલે દાખલ કરેલી અપીલ નં.૧૨૪/૯૩-૯૪ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.	૧૮૩
૧૪.	૧૬.૦૬.૨૦૧૧	
	ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ, અમદાવાદ દ્વારા તા. ૦૬.૦૫.૨૦૦૬ ના કલેક્ટરના આદેશ સામે તત્કાલીન મહારાજા દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલ નં.TEN/AA/૨ ૬-૦૬ અને ૨૭-૦૬ માં કોમન ઓર્ડર પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જે અપીલ નં.૧૨૪ અને ૧૨૫/૯૩-૯૪ માં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. ભાવનગરના કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશ સામે મહારાજા દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલોને રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી.	૪૨ થી ૭૫
૧૫.	૧૮.૦૬.૨૦૧૧	
	આદેશ પસાર થયાના એક દિવસ પછી; મહારાજાના કાયદેસર વારસદારોના પાવર ઓફ એટર્ની ધારક દ્વારા ૧. કસ્તુરી કન્સ્ટ્રક્શન પ્રોપર્ટી એન્ડ લેન્ડ ડેવલપર્સ. ૨. એમજીપી હોલિડેઝ એન્ડ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર્સ. ૩. સાઈબાબા લેન્ડ ડેવલપર્સ ના પક્ષમાં વેચાણ દસ્તાવેજ નં. ૭૭૮ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો અને નોંધણી માટે રજૂ કરવામાં આવ્યો.	૫૭૮
૧૬.	૩૦.૦૮.૨૦૧૨	
	૧૦.૦૮.૨૦૧૨ ભૂરા રણછોડએ ભાવનગરના કલેક્ટર દ્વારા ૦૬.૦૫.૨૦૦૬ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશને પડકારતી અપીલ અમદાવાદના ખાસ સચિવ મહેસૂલ વિભાગ સમક્ષ કરી હતી, જેને અમદાવાદના ખાસ સચિવ મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા નં. MVV/HKM/Bhavan/૯/૨૦૦૬ ના આદેશ દ્વારા પાછો ખેંચવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.	

૪. મૃતક ભૂરાભાઈ રણછોડભાઈ, જે વિષય જમીનના મૂળ માલિક છે, તેમના વારસદાર અને કાનૂની પ્રતિનિધિ હોવાનો દાવો કરતા પ્રતિવાદી નં.૨/૧ થી ૨/૨૮, ને હાલની અરજીમાં ૨૦૧૧ ના સિવિલ અરજી નં.૯૯૦૩ માં પસાર કરાયેલા ૧૨.૧૨.૨૦૧૧ ના આદેશ મુજબ રેકૉર્ડ પર લાવવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદી નં.૩ ગુજરાત રાજ્ય છે. વિવિધ સિવિલ અરજીઓમાં કોર્ટ દ્વારા ૧૮.૭.૨૦૧૭ ના અલગ અલગ આદેશો અનુસાર પ્રતિવાદી નં.૪ થી ૮ ને પક્ષ પ્રતિવાદી તરીકે જોડવામાં આવ્યા હતા. પ્રતિવાદી નં.૪ સાઈબાબા લેન્ડ ડેવલપર્સને ૨૦૧૪ ના સિવિલ અરજી નં.૧૩૬૨૮ માં પસાર કરાયેલા ૧૮.૭.૨૦૧૭ ના

આદેશ અનુસાર પક્ષ પ્રતિવાદી તરીકે જોડવામાં આવ્યા હતા, પ્રતિવાદી નં.૫ પાલિતાણા સુગર મિલ્સ પ્રા. લિ. લિ., ૨૦૧૨ ના સિવિલ અરજી નં. ૯૬૫૭ માં પસાર કરાયેલા આદેશ મુજબ, ૨૦૧૧ ના સિવિલ અરજી નં. ૮૮૬૩/૧૨૬૯૨ માં પ્રતિવાદી નં. ૬ ધુસાભાઈ માવજીભાઈ બોરૈયા, ૨૦૧૧ ના સિવિલ અરજી નં. ૧૨૬૯૨ માં પ્રતિવાદી નં. ૭ એમજીપી રોલિંગ અને ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર, અને ૨૦૧૧ ના સિવિલ અરજી નં. ૧૩૩૭૩ માં પસાર કરાયેલા આદેશ મુજબ જોડાયા હતા.

૫. રજૂઆતો :-

અરજદાર ભાવનગર મહાનગર પાલિકા વતી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ધવલ નાણાવટી સાથે હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી મિહિર જોશીએ નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી હતી:-

- (i) હાલની અરજી દાખલ કરવાના અરજદારના સ્થાન અધિકાર અંગે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ભાવનગર નગરપાલિકા (સુધારાઈ) ભૂતપૂર્વ શાસકના સમયમાં પણ અસ્તિત્વમાં હતી. નગર સુધારણા અને તેના કૃષ્ણાનગર વિસ્તરણ માટે નગરપાલિકાના હેતુ માટે બોમ્બે રાજ્ય દ્વારા સમયાંતરે વિવિધ જમીનોના ટુકડાઓ સંપાદિત કરવામાં આવ્યા હતા. આ હેતુ માટે ૫૯૭ વિધા જેટલી જમીનના ભાગ રૂપે વિષય જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી હતી અને નગર સુધારણા વિભાગ તરફથી માલિકોને વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ રાજ્ય દ્વારા વિષય જમીન નગરપાલિકાને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી, અને તેથી, તેના સંપાદન પછી મિલકત ભાવનગર નગરપાલિકામાં નિહિત થઈ હતી. બધા મ્યુનિસિપલ કાયદાઓમાં જોગવાઈઓ હતી કે જાહેર હેતુ માટે સરકાર દ્વારા નગરપાલિકાને ટ્રાન્સફર કરાયેલી જમીન નગરપાલિકાની હતી. કોઈપણ સંજોગોમાં, ૧૯.૧.૧૯૪૮ ના અત્યારુર હુકમ નં.૩૭ ના આધારે, નગરપાલિકા રાજ્યની જમીનો સાથે પણ વ્યવહાર કરવા માટે હકદાર હતી. ૧૯૩૭-૩૮માં આ વિષય જમીનનો પણ નગરપાલિકાની હદમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારથી તે ભાવનગર

નગરપાલિકાના કાયદેસર કબજામાં હતી. અરજદાર નગરપાલિકા પણ શરૂઆતથી જ કાર્યવાહીમાં ટ્રિબ્યુનલ તેમજ અન્ય સત્તાવાળાઓ સમક્ષ પક્ષકાર હતી.

- (ii) શરૂઆતમાં મહારાજાના મૃત્યુ પર તેમના કાનૂની વારસદારોના નામ બદલવા માટેની મહેસૂલ એન્ટ્રીઓ અંગેની કાર્યવાહી મહેસૂલ અધિકારીઓ દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી હતી, અને ત્યારબાદ કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા ટ્રિબ્યુનલે ALC કાર્યવાહીમાં આદેશ પસાર કર્યો હતો, જે વર્ષો સુધી ચાલુ રહ્યો હતો જ્યાં સુધી મહેસૂલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા વાંધાજનક આદેશ પસાર ન થયો, અને તેથી, કાર્યવાહીને બોમ્બે લેન્ડ રેવન્યુ કોડ (ત્યારબાદ "કોડ" તરીકે ઓળખવામાં આવશે) ની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ કાર્યવાહી કહી શકાય નહીં, કારણ કે કાર્યવાહી અપીલ અને રિમાન્ડ દરમિયાન પાત્ર બદલી શકતી નથી.
- (iii) કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ તપાસ માટે માર્ગદર્શિકામાં નિર્ધારિત કોઈપણ પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું, જેમ કે બીજી બાજુ દ્વારા રજૂ કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી. સર્વે નં. ૪૭૦/૧ ની સીમા અંગે ભૂતપૂર્વ શાસક માટે અને તેમના વતી સ્પષ્ટતા માંગવામાં આવી ત્યારે કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. મૂળ ટીપ્પન ઉપલબ્ધ નહોતું, અને તેથી, ભૂતપૂર્વ શાસકે વિષય જમીન પરના તેમના કબજાના આધારે દુરાસ્તીનો દાવો કર્યો હતો. ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં ભૂતપૂર્વ શાસક વિષય જમીનનો કબજો કેવી રીતે મેળવ્યો તે દર્શાવતો કોઈ રેકૉર્ડ રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો. આવી કાર્યવાહીએ કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ તપાસનું પાત્ર ક્યારેય ધારણ કર્યું ન હતું.
- (iv) ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના આદેશ પછી, ૩.૧.૧૯૭૪ ના આદેશમાં પરિણમેલી કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા કાર્યવાહીમાં ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ એવી કોઈ દલીલ કરવામાં આવી ન હતી કે વિષય જમીનને ભૂતપૂર્વ શાસકના હોલિંગ્સમાંથી બાકાત રાખવી જોઈએ.
- (v) ૨૩ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૦ ના રોજના આદેશ દ્વારા, ડેપ્યુટી કલેક્ટરે ભૂરા રણછોડના કાયદેસર વારસદારો જમીનના ધારકો હોવાનું ઠરાવ્યું હતું, અને અરજદાર નગરપાલિકા અને ભૂતપૂર્વ શાસકની અપીલને નકારી કાઢતા, ૧૮.૮.૧૯૮૪ ના સિટી સર્વે

સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના આદેશને રદ કર્યો હતો, જેમણે ઠરાવ્યું હતું કે વિષય જમીન સરકારી જમીન છે. તે તબક્કાથી, કાર્યવાહીનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેના પર રાજ્ય નહીં પણ ત્રણ પક્ષો – નગરપાલિકા, ભૂતપૂર્વ શાસક અને ભૂરા રણછોડના કાયદેસર વારસદારો વચ્ચે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો, અને તેથી, વિષય કાર્યવાહીને કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળની કાર્યવાહી કહી શકાય નહીં.

(vi) પ્રતિવાદી નં.૫, જે ટ્રાન્સફર કરનાર છે, તે દલીલ ઉઠાવી શક્યો નહીં, જે ટ્રાન્સફર કરનાર એટલે કે ભૂતપૂર્વ શાસક દ્વારા કાર્યવાહીમાં ઉઠાવવામાં આવી ન હતી. અન્યથા, કરારના કલમ XI(૩) માં જોગવાઈ હતી કે જો મિલકતની કોઈપણ વસ્તુ શાસકની ખાનગી મિલકત છે કે રાજ્યની મિલકત છે તે અંગે વિવાદ ઊભો થાય તો તેને અંતિમ અને બંધનકર્તા નિર્ણય માટે ભારત સરકારના નોમિની પાસે મોકલવો પડશે અને ભારતના બંધારણની કલમ ૩૬૩ પણ કરાર સંબંધિત વિવાદોમાં કોર્ટ દ્વારા દખલગીરીને પ્રતિબંધિત કરે છે. તેથી, ભૂતપૂર્વ શાસક દ્વારા શરૂ કરાયેલ સીમા વિવાદ કાર્યવાહીની આડમાં, હવે કલમ ૩૭(૨) હેઠળ કથિત તપાસના આધારે માલિકીનો વિવાદ અરજીમાં ઉઠાવવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી.

(vii) સૌરાષ્ટ્ર સરકાર, ભાવનગર વહીવટી પરિષદના અધિકારીઓ દ્વારા ૧૦.૩.૧૯૪૮ ના રોજ કરવામાં આવેલી નોંધ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે, ગામતાલની નોંધની અનુસૂચિમાં ઉલ્લેખિત બધી જમીનોનો સમાવેશ કરવાની આવશ્યકતા નોંધવામાં આવી હતી, નોંધની અનુસૂચિ-A માં કૃષ્ણનગર માટે સંપાદિત બધી જમીનોની યાદી આપવામાં આવી હતી, જેમાં ૧૦ એકર ૩૫ ગુંઠાની વિષય જમીનનો સમાવેશ યાદીમાં કરવામાં આવ્યો હતો.

(viii) એકઝ-ઈ મુજબ શાસકની ખાનગી મિલકતોમાં સર્વે નં. ૪૭૦નો સમાવેશ થાય છે જે ૫૮ એકર ૨૨ ગુંઠાનું માપ ધરાવે છે અને સર્વે નં. ૨૩૪ ની ૧૦ એકર ૩૫ ગુંઠાની વિષય જમીનનો સમાવેશ થતો નથી, જે સ્થાપિત કરે છે કે વિષય જમીન ક્યારેય ભૂતપૂર્વ શાસકની ખાનગી મિલકત તરીકે રાખવામાં આવી ન હતી અને બે સર્વે નંબર ૨૩૪ અને

જીવનનો વિસ્તાર અલગ હતો અને એકબીજાની સામે ઓવરલેપ થતો નહોતો.

(ix) ભૂતપૂર્વ શાસકે પ.૧૧.૧૯૫૧ ના પત્ર દ્વારા કલમ XI ના સંદર્ભમાં તેમની ખાનગી મિલકતો તરીકે સ્થાવર મિલકતોની યાદી રજૂ કરી હતી, નવાનગર (જામનગર) ના ભૂતપૂર્વ શાસક, જે પ્રેસિડિયમના પ્રમુખ હતા, તેમણે ભાવનગરના ભૂતપૂર્વ શાસકને પત્ર લખીને અંતિમ યાદી જાહેર કરી હતી જે સમાધાન અને સ્વીકૃતિ હતી, જે પત્ર સાથે જોડાયેલ હતી. ઉપરોક્ત યાદીમાં સર્વે નં. ૪૭૦/૧ સહિત વિવિધ મિલકતો હતી પરંતુ તેમાં વિષય જમીનનો સમાવેશ થતો ન હતો.

(x) ૨૩.૧૨.૧૯૫૫ ના રોજ ભૂતપૂર્વ શાસકના હોલિંગ્સના સંદર્ભમાં મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં અનુગામી નોંધોમાં ફક્ત સર્વે નં. ૪૭૦/૧ નો ઉલ્લેખ હતો, વિષય જમીનનો નહીં. તેવી જ રીતે ૨૭.૭.૧૯૬૫ ના રોજ ભૂતપૂર્વ શાસકના અવસાન પર વારસદારોના નામ બદલવાની નોંધમાં વિષય જમીનનો સમાવેશ થતો ન હતો, અને તેથી, ભૂતપૂર્વ શાસકના વારસદારોનો દાવો કે વિષય જમીન શાસકની ખાનગી મિલકત હતી તે સંપૂર્ણપણે પાયાવિહોણો હતો. વિષય જમીન રાજ્ય દ્વારા શહેર વિકાસ માટે એટલે કે જાહેર હેતુ માટે હસ્તગત કરવામાં આવી હતી, જ્યારે સર્વે નં. ૪૭૦ એ લાગુ ફોર્મ્યુલા મુજબ ભૂતપૂર્વ શાસક દ્વારા વિડી જમીન તરીકે જાળવી રાખવા યોગ્ય ખાનગી મિલકત હતી, અને તેથી, તેને યાદીમાં સમાવવામાં આવી હતી.

(xi) ૧૯૯૪ ના સપ (૧) SCC ૭૩૪ માં નોંધાયેલા મહામહિમ મહારાજા પ્રતાપ સિંહ વિરુદ્ધ મહારાણી સરોજિની દેવી અને અન્યોના કેસમાં પ્રતિવાદી નં. ૫ ના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખેલ ચુકાદો અરજદારની તરફેણમાં હતો કારણ કે તેણે ખાનગી મિલકત અને રાજ્ય મિલકત વચ્ચેનો તફાવત દર્શાવ્યો હતો, જોકે ભારતીય રાજ્ય પરના શ્વેતપત્ર અને તેના અનુસંધાનમાં કરાયેલા કરારોની સ્પર્ધામાં શાસક દ્વારા આ ચુકાદો માન્ય રાખવામાં આવ્યો હતો.

(xii) ટ્રિબ્યુનલે ભૂતપૂર્વ શાસકના પ્રતિકૂળ કબજાના દાવાને સ્વીકારીને ભૂલ કરી હતી, જે

કાર્યવાહી શરૂ કરતી વખતે ભૂતપૂર્વ શાસક વતી ક્યારેય દલીલ ઉઠાવવામાં આવી ન હતી, જે ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના આદેશ સુધી પહોંચી હતી. ટ્રિબ્યુનલે સમક્ષ દાખલ કરેલા સુધારાના મેમોમાં પણ ઉપરોક્ત દલીલ ઉઠાવવામાં આવી ન હતી. એક તરફ ભૂતપૂર્વ શાસકની માલિકીની ધારણા અને બીજી તરફ પ્રતિકૂળ કબજાની ધારણા નોંધતા ટ્રિબ્યુનલે કરેલા તારણો સ્વયં વિરોધાભાસી છે.

(xiii) વિષય જમીન ક્યારેય સર્વે નં. ૪૭૦/૧ સાથે ભેળવવામાં આવી ન હતી, કારણ કે મામલતદાર અને કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષની કાર્યવાહીમાં, ભૂતપૂર્વ શાસકના વારસદારોએ બંને સર્વે નંબરોને તેમના માપ સાથે અલગથી ઉદ્દેખ્યા હતા જે દર્શાવે છે કે કોઈ ઓવરલેપ નથી. ALT એ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે વિષય જમીન સર્વે નં. ૨૩૪ સહિતની જમીન ભૂતપૂર્વ શાસકની માલિકીની કહી શકાય નહીં. ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૩.૧.૧૯૭૪ ના આદેશ દ્વારા ઉપરોક્ત આદેશને સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું અને ઉપરોક્ત આદેશ અંતિમ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરી ચૂક્યો હતો.

(xiv) ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ ભૂતપૂર્વ શાસક દ્વારા પ્રતિવાદી નં.૫ પાલિતાણા સુગર મિલ્સની તરફેણમાં કરાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજમાં, બંને જમીનોનો સ્પષ્ટ ઉદ્દેખ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેના દ્વારા ફક્ત સર્વે નં.૪૭૦/૧ અને કેટલીક અન્ય જમીનો વેચવામાં આવી હતી. ખાસ કરીને સર્વે નં.૪૭૦/૧ માટે વેચાયેલી જમીનોનું વર્ણન અને સીમા, સર્વે નં.૨૩૪ ધરાવતી વિષય જમીનનો ઉદ્દેખ કરે છે, જે વેચાયેલા સર્વે નં.૪૭૦/૧ ની પશ્ચિમ બાજુએ સ્થિત છે. આમ, બે સર્વે નંબરોના વિલીનીકરણ અને સર્વે નં.૨૩૪ તેની ઓળખ ગુમાવી દેવા અંગેના પ્રતિવાદીઓના દાવામાં કોઈ તથ્ય નથી.

(xv) ભૂતપૂર્વ શાસકના કાનૂની વારસદારોએ ૧૮.૬.૨૦૧૧ ના રોજ સર્વે નં.૨૩૪ ના સંદર્ભમાં પ્રતિવાદી મેસર્સ કસ્તુરી કન્સ્ટ્રક્શન્સના પક્ષમાં વેચાણ દસ્તાવેજ પણ કથિત રીતે બનાવ્યો હતો, અને તેથી, ઉપરોક્ત સર્વે નં.૨૩૪ સ્પષ્ટપણે અલગથી ઓળખી શકાય તેવી જમીનનો ટુકડો હતો. ઉપરોક્ત વેચાણ દસ્તાવેજ ૧૮.૬.૨૦૧૧ ના રોજ એટલે કે

૧૬.૬.૨૦૧૧ ના રોજ ૧૭.૬.૨૦૧૧ ના રોજ સુધારેલા વાંધાજનક આદેશના બીજા જ દિવસે અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો, જેણે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષની કાર્યવાહી પર સ્પષ્ટપણે પડછાયો નાખ્યો હતો.

(xvi) કોઈપણ સત્તાવાળા દ્વારા બે સર્વે નંબરોને ભેળવવાનો કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો ન હતો, જેમ કે કલેક્ટરે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ વાંધો ઉઠાવેલા તેમના આદેશમાં ખાસ અવલોકન કર્યું હતું.

(xvii) નવા ઉમેરાયેલા ખાનગી પ્રતિવાદીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવાઓ એકબીજા સાથે વિરોધાભાસી હતા, કારણ કે બંને દાવો કરે છે કે ભૂતપૂર્વ શાસક વિષય જમીનનો કબજો ધરાવતા હતા, પ્રતિવાદી પાલિતાણા સુગર મિલ્સ દાવો કરે છે કે તે સર્વે નં. ૪૭૦/૧ માં ભેળવવામાં આવી હતી જે તેમણે ખરીદ્યું હતું, જ્યારે પ્રતિવાદી મેસર્સ કસ્તુરી કન્સ્ટ્રક્શન્સ દાવો કરે છે કે વિષય જમીન સર્વે નં. ૪૭૦/૧ થી અલગ હતી અને તેને વેચી દેવામાં આવી હતી. કારણ કે બંને પ્રતિવાદીઓ ભૂતપૂર્વ શાસક દ્વારા દાવો કરે છે, તેઓ ભૂતપૂર્વ શાસક કરતાં વધુ સારી માલિકી અથવા અધિકારનો દાવો કરી શકતા નથી.

(xviii) પૂર્વ શાસકનો કબજો દર્શાવવા માટે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા આધાર રાખેલા નકશા અને અન્ય દસ્તાવેજોએ એ પણ સ્થાપિત કર્યું કે બંને સર્વે નંબરો અલગ હતા અને ક્યારેય એકબીજા સાથે ભળી ગયા ન હતા. પ્રતિવાદી પાલિતાણા સુગર મિલોએ ક્યારેય અધિકારીઓ સમક્ષ કોઈપણ કાય વાહીમાં સર્વે નંબર ૪૭૦/૧ ના વિસ્તાર ખોવાઈ જવા અંગે કોઈ ફરિયાદ ઉઠાવી ન હતી.

(xix) ટ્રિબ્યુનલે રેકૉર્ડની સામે દેખીતી ભૂલ કરી હતી, જેમાં વાંધાજનક આદેશમાં કહેવામાં આવ્યું હતું કે ભૂતપૂર્વ શાસક ૧૯૩૭ થી વિષય જમીનનો કબજો ધરાવે છે અને વિષય જમીન ભૂલથી ઇન્વેન્ટરી સૂચિમાં ભૂતપૂર્વ શાસકની ખાનગી મિલકતમાં શામેલ નથી, જે સમકાલીન રેકૉર્ડને સંપૂર્ણપણે અવગણે છે, જેમાં સ્થાપિત થયું હતું કે ભૂતપૂર્વ શાસકે વિષય જમીનને તેમની ખાનગી મિલકત તરીકે સ્વીકારી હતી, અને તેને ઇન્વેન્ટરીમાંથી

બાકાત રાખવામાં આવી હતી.

(xx) ટ્રિબ્યુનલે પક્ષકારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીમાં દસ્તાવેજો અને વિવિધ અધિકારીઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોનું ખોટું અર્થઘટન કરવામાં અને એવા મુદ્દાઓ પર તારણો આપવામાં ભૂલ કરી હતી જે પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા રિવિઝન મેમોમાં ક્યારેય સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યા ન હતા, કે પક્ષકારો દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી ન હતી.

(xxi) ટ્રિબ્યુનલે કબજાના આધારે પ્રથમ દૃષ્ટિએ માલિકી હકનું અનુમાન લગાવીને ભૂલ કરી હતી, કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા ટ્રિબ્યુનલના ભૂતપૂર્વ શાસકના આવા કબજાને અનધિકૃત ગણાવતા તારણોને અવગણીને, જે તારણને GRT દ્વારા ૩.૧.૧૯૭૪ ના આદેશમાં પુષ્ટિ આપવામાં આવી હતી.

૬. પ્રતિવાદી નં. ૫ – પાલિતાણા સુગર મિલ્સ વતી વિદ્વાન એડવોકેટ રતુલ દેસાઈ વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી દેવેન પરીખે નીચે મુજબ વિસ્તૃત રજૂઆતો કરી હતી:–

(i) ભાવનગર નગરપાલિકા વિરુદ્ધ ભારત સંઘના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને અરજદાર નગરપાલિકાના કહેવા પરની અરજી જાળવવા યોગ્ય ન હતી, જે AIR ૧૯૯૦ SC ૭૧૭ માં નોંધાયેલ છે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે કોર્પોરેશનનો વિષય જમીન જેવો કોઈ અધિકાર, માલિકી કે હિત નથી અને વધુમાં વધુ, કોર્પોરેશન સરકારી જમીનોના સંદર્ભમાં દસ્તાવેજો બનાવવા માટે સરકારનો એજન્ટ અથવા અધિકૃત એન્ટિટી હશે.

(ii) રાજ્ય સરકારે ૧૯.૧.૧૯૪૮ ના રોજ હજુરી ઠરાવ નં.૩૭ હેઠળ કોર્પોરેશનના અધિકારો પાછા ખેંચી લીધા હતા, અને ત્યારબાદ ૧૦.૮.૧૯૬૫ ના પત્ર દ્વારા, તેમાં ઉલ્લેખિત શરતોને આધીન, તેમને પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યા હતા. શરતોમાંની એક એવી હતી કે ઠરાવ નં.૩૭ હેઠળ કોર્પોરેશનની સત્તાઓ ૧૯.૧.૧૯૪૮ ના રોજ નગરપાલિકાની હદમાં

રહેલા વિસ્તારો સુધી મર્યાદિત રહેશે અને તે પછીની અને વિસ્તૃત કોઈપણ મર્યાદાઓને લાગુ પડશે નહીં.

(iii) હાલના કિસ્સામાં સર્વે નંબર ૨૩૩ અને ૨૩૪ ને સિમતાલમાંથી કામી બનાવવામાં આવ્યા હતા અને ફક્ત ૨૧.૪.૧૯૪૮ ના રોજ ગામતાલમાં ઉમેરવામાં આવ્યા હતા, જેનો અર્થ એ થયો કે ૧૯.૧.૧૯૪૮ ના રોજ હજીરી થરવ પસાર થયાની તારીખે, વિષય જમીન ભાવનગરની નગરપાલિકાની હદમાં ન હતી.

(iv) પાલિતાણા સુગર મિલ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા મુજબ, (૨૦૦૪) ૧૨ SCC ૬૪૫ માં નોંધાયેલ, એન્ટ્રી નં. ૧૯૫૦ અંતિમ બની ગઈ હતી, અને તેથી તેને ખલેલ પહોંચાડી શકાતી નથી. તે મુજબ, સર્વે નં. ૪૭૦/૧ સહિત વિવિધ સર્વે નંબરોનો કુલ વિસ્તાર ૯૫૨ એકર સુધીનો હોવો જોઈએ. સર્વે નં. ૪૭૦/૧ ના સંદર્ભમાં ગામ ફોર્મ નં. ૭/૧૨ મુજબ, જે એન્ટ્રી નં. ૧૯૫૦ ના આધારે તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો, તે દર્શાવે છે કે સર્વે નં. ૪૭૦/૧ નો વિસ્તાર ૫૮ એકર અને ૨૨ ગુંઠા હતો. તેથી, વિષય સર્વે નં. ૨૩૪ ઇન્વેન્ટરીમાં હતો કે નહીં, તે અપ્રસ્તુત હતું અને એન્ટ્રી નં. ૧૯૫૦ માં વર્ણવેલ કુલ જમીનના હકદારી અને ગામ ફોર્મ નં. ૭/૧૨ ના સારાંશનો કુલ ૯૫૨ એકરનો સમાવેશ થાય છે તે કોઈપણ કોર્ટ અથવા સત્તા દ્વારા તપાસ કરી શકાતી નથી.

(v) કબજો, પ્રતિકૂળ કબજો, સમાધાન થયેલ કબજો, ટાઈટલ વગેરે સંબંધિત ટ્રિબ્યુનલ અને અન્ય સત્તાવાળાઓ દ્વારા નક્કી કરાયેલા મુદ્દાઓ તથ્યોના મુદ્દાઓ છે અને ભારતના બંધારણના કલમ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા તથ્યોના આવા તારણો દખલ ન કરવા જોઈએ. આ સંદર્ભમાં, રાયબરેલી વિરુદ્ધ ભોલેનાથના કેસમાં (૧૯૯૭) ૩ SCC ૬૫૭ માં અહેવાલ કરાયેલ, આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ શ્રીમતી પ્રમેલા મોડના કેસમાં (૨૦૦૬) ૧૩ SCC ૧૪૭ માં અહેવાલ કરાયેલ અને ગુજરાત રાજ્ય વિરુદ્ધ અદ્વાઉદ્દીન બાબુરિયાના કિસ્સામાં, ૧૯૯૧ SCC (સપ્લાય) (૧) ૧૪૬ માં અહેવાલ કરાયેલ સુપ્રીમ

કોર્ટના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

(vi) ગુજરાત જમીન મહેસૂલ સંહિતાની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ તપાસમાં સામેલ મુદ્દાઓ નાગરિક પ્રકૃતિના છે, જેના માટે ઉપાય ઉપરોક્ત સંહિતાની કલમ ૩૭(૩) હેઠળ આપવામાં આવ્યો છે. તેથી, સંહિતાની કલમ ૩૭(૩) હેઠળ વૈકલ્પિક અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોવાથી, અરજી પર વિચાર કરવો જોઈએ નહીં.

(vii) સરકાર અને મહારાજા વચ્ચે થયેલી ALC કાર્યવાહીમાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે કરારના અમલથી અને તે પહેલાંના સમયગાળા દરમિયાન મહારાજા વિષય જમીનના ભૌતિક કબજામાં હતા, અને કારણ કે મહારાજાએ સંબંધિત સમયે વિષય જમીનને વાડ કરી હતી અને તેના કબજામાં રહ્યા હતા, તેથી કબજાના આવા મુદ્દાઓ કોડની કલમ ૩૭ સહિત કોઈપણ પછીની કાર્યવાહીમાં ફરીથી ખોલી શકાતા નથી. આવા મુદ્દાને રચનાત્મક ન્યાયિકતાના સિદ્ધાંત દ્વારા પણ પ્રતિબંધિત કરવામાં આવશે.

(viii) હોપ પ્લાન્ટેશન્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ તાલુકા લેન્ડ બોર્ડ, પીરમેડ અને અન્ય કેસ, જે (૧૯૯૯) ૫ SCC ૫૯૦ માં નોંધાયેલ છે, ભાનુ કુમાર જૈન વિરુદ્ધ અર્ચના કુમાર અને અન્ય કેસ, જે (૨૦૦૫) ૧ SCC ૭૮૭ માં નોંધાયેલ છે અને સત્યેન્દ્ર કુમાર અને અન્ય કેસ, જે (૨૦૧૬) ૧૪ SCC ૪૯ માં નોંધાયેલ છે, તેના નિર્ણયો પર આધાર રાખીને, શ્રી પરીખે રજૂઆત કરી કે નિર્ણય ફક્ત નક્કી કરેલા વાસ્તવિક મામલા પર જ નહીં પરંતુ પક્ષકારો દ્વારા મુકદ્દમા ચલાવવામાં આવી શકે છે અને થવો જોઈએ તે દરેક બાબત પર નિર્ણાયક અને અંતિમ હોય છે. રેઝ જ્યુડિકાટના સિદ્ધાંતો ફક્ત અલગ કાર્યવાહીમાં જ નહીં પરંતુ તે સમાન કાર્યવાહીના અનુગામી તબક્કામાં પણ લાગુ પડે છે.

(ix) રિમાન્ડ કાર્યવાહીમાં, ALC કાર્યવાહી પછી, મામલો પ્રાંત અધિકારી, ભાવનગરને મોકલવામાં આવ્યો હતો અને ઉપરોક્ત કાર્યવાહીને કોડની કલમ ૩૭ હેઠળની કાર્યવાહી તરીકે સમજવાની જરૂર હતી. સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ દ્વારા ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશમાં પણ દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે તે કલમ ૩૭ હેઠળ વિચારણા મુજબની

તપાસ હતી.

(x) કલેક્ટર મેન્યુઅલ મુજબ, સર્વે અધિકારી દ્વારા રાખવામાં આવેલી કાર્યવાહીને કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળની કાર્યવાહી તરીકે સમજવાની જરૂર હતી. બીજી બાજુ કાર્યવાહી દરમિયાન જારી કરાયેલી નોટિસમાં જણાવાયું હતું કે તે કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ છે અને સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ દ્વારા ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં પસાર કરાયેલા આદેશમાં પણ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે તે કોડની કલમ ૩૭ હેઠળ છે.

(xi) અસંખ્ય દસ્તાવેજો રેકૉર્ડ પર હતા જે દર્શાવે છે કે મહારાજા વિષય જમીનનો કબજો ધરાવતા હતા, અને કબજાના પરિણામે માલિકી હકની ધારણા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા યોગ્ય રીતે ઉઠાવવામાં આવી હતી. આ સંદર્ભમાં, શ્રી પરીજે આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્ટાર બોન મિલ અને ફર્ટિલાઇઝર કંપનીના કેસમાં નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે, જે (૨૦૧૩) ૯ SCC ૩૧૯ માં નોંધાયેલ છે.

(xii) તપાસ અધિકારીએ ઇન્વેન્ટરીના મૂળ નકશા (જે હાલમાં રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ નથી) પર વિચાર કર્યો હતો અને એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા હતા કે સર્વે નં. ૨૩૩ અને ૨૩૪ ને સર્વે નં. ૪૭૦/૧ માં ઉમેરવામાં આવ્યા હતા અને સર્વે નં. ૪૭૦/૧ ના ૫૮ વિસ્તાર ફક્ત સર્વે નં. ૨૩૩ અને ૨૩૪ ના ક્ષેત્રફળ ઉમેરીને પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. આમ, મહારાજા આ જમીનને કરારના અમલ સમયે તેમને આપવામાં આવેલી તેમની વ્યક્તિગત મિલકત તરીકે દાવો કરી રહ્યા હતા, અને કોર્ટ માટે એ નક્કી કરવાનું ખુલ્લું નથી કે સરકાર મહારાજાને આ વધારાની મિલકત આપવામાં યોગ્ય હતી કે નહીં.

(xiii) મહારાજા અને સરકાર વચ્ચે સમાધાન સૂચવતું શ્વેતપત્ર 'આપવા અને લેવા' ના આધારે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું અને માલિકીના કોઈ કડક નિયમોનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું. તેથી, ૧૯૩૭ માં શહેર સુધારણા માટે વિષય જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી હતી, અને તેથી, તે મહારાજાની વ્યક્તિગત મિલકત ન હોઈ શકે તેવી દલીલનો કોઈ અર્થ નથી.

(xiv) સંહિતાની કલમ ૩૭ હેઠળની તપાસમાં, એવું જાણવા મળ્યું કે મહારાજા પ્રતિકૂળ કબજા

દ્વારા અથવા ઓછામાં ઓછા સ્થાયી કબજા દ્વારા માલિક બન્યા હતા અને વિષય જમીન કરાર સમયે આપવામાં આવેલી જમીનનો ભાગ હતી, અને તેથી, તેની સાથે કોઈ ટાઈટલ જોડાયેલું ન હતું.

(xv) ALC કાયદાની કલમ ૧૦ હેઠળ, કબજો કાયદેસરનો કબજો હોવો જોઈએ જેમાં માલિકી હક હોય અને મહારાજાએ ALC કાર્યવાહીમાં વિષય જમીનના માલિકી હકનો દાવો કર્યો હતો. મહારાજાએ સરકારને પત્ર પણ લખ્યો હતો જેમાં વિષય જમીનની માલિકીનો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો, અને તેથી, મહારાજા પણ પ્રતિકૂળ કબજા દ્વારા માલિક બન્યા હતા.

(xvi) ૧૯૭૧ ના વેચાણ દસ્તાવેજમાં ઉલ્લેખિત જમીનનું વર્ણન મુખ્યત્વે ખોટું હતું કારણ કે સર્વે નંબર ૨૩૩ અને ૨૩૪ નો એક ભાગ નગર સુધારણા યોજના હેઠળ અન્ય લોકોને આપવામાં આવ્યો હતો. ફક્ત જમીનના વર્ણનમાં 'પાયકી' શબ્દ લખાયો ન હોવાથી, જે વેચાણ દસ્તાવેજનો વિષય હતો, એવું કહી શકાય નહીં કે અલગ સર્વે નંબર ૨૩૩ અને ૨૩૪ હતા.

(xvii) ભારતના બંધારણની કલમ ૩૬૩ આ કેસના તથ્યોને લાગુ પડતી ન હતી અને તે પણ કાર્યવાહીના અંતે ઉઠાવવાની મંજૂરી આપી શકાતી નથી.

૭. મૃતક પ્રતિવાદી નં. ૧ ડૉ. વીરભદ્રસિંહ ગોહિલના વારસદારો અને કાનૂની પ્રતિનિધિઓ વતી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એન.કે. મજમુદારે શ્રી દેવેન પરીખની રજૂઆતો સ્વીકારતી વખતે, નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી:-

(i) સર્વે નં. ૨૩૪ વિષય જમીન ૧૯૩૭-૩૮ થી મહારાજાના કબજામાં હતી જ્યારે તે તત્કાલીન ભાવનગર રાજ્ય દ્વારા કબજો કરવામાં આવ્યો હતો અને સમગ્ર સમય સુધી તેનો કબજો રહ્યો હતો. ભાવનગર રાજ્યના ભારતના કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ સાથે વિલીનીકરણ સમયે, ભૂલથી ઉપરોક્ત જમીન મહારાજાની ખાનગી મિલકતોમાં શામેલ કરવામાં આવી ન હતી, જો કે, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અવલોકન મુજબ, તે મહારાજાની બીજી બાજુની મિલકત

એટલે કે સર્વે નં. ૪૭૦/૧ જમીનમાં શામેલ કરવામાં આવી હતી. તેથી, ઉપરોક્ત તારણને ખતેલ પહોંચાડી શકાય નહીં.

(ii) સર્વે નં. ૨૩૩ અને ૨૩૪ ના માપને ધ્યાનમાં લેતા પછી, એવું અનુમાન લગાવવું જરૂરી હતું કે ઉપરોક્ત જમીનો સર્વે નં. ૪૭૦/૧ ના કુલ ક્ષેત્રમાં શામેલ હતી. અરજદાર ભાવનગર મહાનગર પાલિકા એ સ્થાપિત કરવામાં ખરાબ રીતે નિષ્ફળ ગઈ હતી કે ૧૯૩૭ માં અથવા તે પછી તેઓ કાયદેસર રીતે વિષય જમીનમાં સામેલ થયા હતા અથવા તેમણે મહારાજા પાસેથી વિષય જમીનનો કાયદેસર રીતે કબજો લીધો હતો.

(iii) ૧૯૩૭-૩૮માં તત્કાલીન ભાવનગર રાજ્ય દ્વારા વિષય જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી હતી અને વળતરની રકમ રાજ્ય દ્વારા ચૂકવવામાં આવી હતી, અને તેથી, મહારાજાના પૂર્વજો ઉપરોક્ત જમીનના કાયદેસર માલિકો અને કબજેદારો બન્યા હતા. જોકે, ૧૯૪૮માં ભાવનગર રાજ્યના ભારતના કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશમાં વિલીનીકરણ વખતે ચોક્કસ કેસ નં. સીબીએસ/સિટી સર્વે/૩૬૬ તારીખ ૩૧.૩.૧૯૭૧ માં વર્ણવ્યા મુજબ ઇન્વેન્ટરી તૈયાર કરતી વખતે ભૂલ થઈ હતી, જેમાં ઉપરોક્ત સર્વે નં. ૨૩૪ ને મહારાજાની મિલકત તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યો ન હતો, જોકે તે ઉપરોક્ત જમીનનો ખરેખર કબજો હતો અને તેને બાજુની જમીન ધરાવતા સર્વે નં. ૪૭૦/૧ માં સમાવવામાં આવ્યો હતો.

(iv) ટ્રિબ્યુનલે રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજોની યોગ્ય રીતે પ્રશંસા કરી હતી અને કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને બાજુ પર રાખ્યો હતો, કારણ કે ભાવનગર મહાનગર પાલિકા તેનો કબજો સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ હતી.

(v) આ અરજીમાં તથ્યોના વિવાદાસ્પદ પ્રશ્નો હોવાથી, અરજદાર ભાવનગર મહાનગર પાલિકાએ તેના દાવાના નિર્ણય માટે ટ્રિબ્યુનલના આદેશને સિવિલ કોર્ટ સમક્ષ પડકારવો જોઈતો હતો.

૮. પ્રતિવાદી નં.૮ કસ્તુરી કન્સ્ટ્રક્શન પ્રોપર્ટી એન્ડ લેન્ડ ડેવલપર્સ વતી શ્રીમતી

તૃષા પટેલ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી મિહિર ઠાકોરે નીચેની રજૂઆતો કરી:-

- (i) સીલિંગ કેસમાં મામલતદાર અને કૃષિ જમીન મહેસૂલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૨૨.૪.૧૯૬૯ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશ અનુસાર સિટી સર્વે અધિકારી દ્વારા કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી, અને તેથી, ઉપરોક્ત કાર્યવાહી કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ કાર્યવાહી હતી. ઉપરોક્ત આદેશ અનુસાર, સિટી સર્વે અધિકારીએ તપાસ હાથ ધરી હતી અને ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ આદેશ પસાર કર્યો હતો કે વિષય જમીન મહારાજાના નામે દાખલ કરવામાં આવે. ઉપરોક્ત કાર્યવાહી ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા ૨૫.૫.૧૯૮૨ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશ અને ૧૨.૬.૧૯૮૪ ના રોજની નોટિસથી પણ અલગ થઈ ગઈ હતી. ૧૮.૫.૨૦૦૬ ના પંચનામાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે, ભાવનગર મહાનગર પાલિકાએ પોતે કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળની કાર્યવાહી તરીકે કાર્યવાહી ગણી હતી.
- (ii) કલમ ૩૭(૨) હેઠળ અંતિમ અપીલ અધિકારીના આદેશને પડકારતી કલમ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળની રિટ અરજી જાળવવા યોગ્ય નથી, કારણ કે તપાસના પરિણામથી નારાજ વ્યક્તિ માટે ઉપલબ્ધ ઉપાય એ છે કે સંહિતાના કલમ ૩૭(૩) હેઠળ જોગવાઈ મુજબ માલિકીના નિર્ધારણ માટે દાવો દાખલ કરવો.
- (iii) કલમ ૩૭(૨) હેઠળની તપાસ ઔપચારિક પ્રકૃતિની હોવાથી અને સક્ષમ સિવિલ કોર્ટમાં દાવાના પરિણામને આધીન હોવાથી, જો રિટ અરજી પર વિચાર કરવામાં આવે તો દાવાનો ઉપાય ખોવાઈ જશે. આ સંદર્ભમાં આ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવે છે.
- (iv) GRT દ્વારા પસાર કરાયેલા વાંધાજનક આદેશના સંદર્ભમાં રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં હાઈકોર્ટ દ્વારા દખલગીરીનો અવકાશ મર્યાદિત છે અને કોર્ટ ભારતના બંધારણના કલમ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળ સત્તાના અવકાશની બહારના તથ્યોનું પુનર્મૂલ્યાંકન કરશે નહીં અથવા તથ્યોના વિવાદિત પ્રશ્નોની તપાસ કરશે નહીં, જેનાથી દાવો દાખલ કરવાનો

વૈધાનિક ઉપાય અર્થહીન બનશે.

- (v) અરજદાર ભાવનગર મહાનગર પાલિકા પાસે વિષય જમીન પર દાવો કરવા માટે કોઈ સ્થાન નથી કે પ્રથમ દૃષ્ટિએ કોઈ હક પણ નથી, કારણ કે વિષય જમીન ૨૧.૪.૧૯૪૮ ના આદેશ દ્વારા ગામતાલમાં ઉમેરવામાં આવી હતી. ગુજરાત સરકારના ૧૦.૮.૧૯૬૫ ના ઠરાવે પણ ૧૯.૧.૧૯૪૮ પછી તેની હદમાં સમાવિષ્ટ થયેલી જમીનના સંદર્ભમાં મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનને કોઈ અધિકાર આપ્યો ન હતો.
- (vi) ૧૯૮૯ (સહાય) (૨) SCC ૭૫૮ માં નોંધાયેલા ભાવનગર નગરપાલિકા વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અનુસંધાનના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણય મુજબ, ૧૦.૮.૧૯૬૫ ના ઠરાવને પણ ભાવનગર મહાનગર પાલિકાની તરફેણમાં જમીનના માલિકીના હસ્તાંતરણ તરીકે ગણી શકાય નહીં.
- (vii) જો એવું માનવામાં આવે કે વિષય જમીન ટાઉન પ્લાનિંગ માટે સંપાદિત કરવામાં આવી હતી, તો પણ "શહેર સુધારણા" માટે જમીન સંપાદન કરવાથી ભાવનગર મહાનગર પાલિકાને કોઈ માલિકી હક મળ્યો ન હતો. સંબંધિત સમયે, "રાજ્ય" અને "શાસક" એક જ હતા, અને મહાનગર પાલિકાને એક અલગ સંસ્થા તરીકે કોઈ ખ્યાલ નહોતો, જેમ કે આજે અસ્તિત્વમાં છે, જે મિલકતનું માલિકી હક ધરાવી શકે, જે મહારાજાથી અલગ અને અલગ હતી.
- (viii) રાજ્યએ વિષય જમીનનો દાવો કરવાનો પોતાનો અધિકાર છોડી દીધો હતો કારણ કે તેણે ૨૩ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૦ ના રોજ ભૂરા રણછોડને જમીન આપતા ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશ, ૨૭ મે, ૧૯૯૧ ના રોજ કલેક્ટર દ્વારા મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનને જમીન આપતા ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા ૨૭ મે, ૧૯૯૪ ના રોજ ભૂરા રણછોડને જમીન આપતા ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશ અને ૬.૫.૨૦૦૬ ના રોજ ભાવનગર મહાનગર પાલિકાને જમીન આપતા કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને પડકાર્યો ન હતો. રાજ્યએ ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા

૧૬.૬.૨૦૦૧ ના રોજના આદેશને પણ પડકાર્યો નથી, કે કોઈ દાવો દાખલ કર્યો નથી.

(ix) અરજદાર ભાવનગર મહાનગર પાલિકાએ એવો કોઈ દસ્તાવેજ રજૂ કર્યો ન હતો જે દર્શાવે કે તે ક્યારેય વિષય જમીનનો કબજો ધરાવતો હતો, જ્યારે મહારાજા પાસે જમીનનો કબજો મામલતદાર અને કૃષિ જમીન ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૨૨.૩.૧૯૬૯ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશ અને સિટી સર્વે ઓફિસર દ્વારા ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશમાં નોંધાયેલો હતો. તેથી, કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ દાવાનો નિર્ણય લેવા માટે મહારાજાનો સમાધાન થયેલ કબજો પૂરતો હતો અને કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ તપાસ કરતી વખતે પ્રવેશ અથવા કરારના દસ્તાવેજની તપાસ અથવા અર્થઘટન કરવાની જરૂર નહોતી. વૈકલ્પિક રીતે, રાજ્ય જ પ્રવેશ/ઇન્વેન્ટરીના દસ્તાવેજના આધારે મહારાજા સામે હકનો દાવો કરી શકે છે જે રાજ્યએ તેમ ન કરવાનું પસંદ કર્યું છે.

(x) સંહિતાના કલમ ૩૭(૨) હેઠળ ટ્રિબ્યુનલના તારણો અંતિમ સ્વરૂપ પામ્યા છે કારણ કે સંહિતાના કલમ ૩૭(૩) હેઠળ નિર્ધારિત સમયમર્યાદામાં કોઈ દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો નથી, અને તેથી, અરજદાર ભાવનગર મહાનગર પાલિકાના કહેવા પરની અરજી પર વિચાર કરી શકાશે નહીં.

૯. શરૂઆતમાં, એમ કહી શકાય કે હાલની અરજી અરજદાર નગરપાલિકા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં ગુજરાત રેવન્યુ ટ્રિબ્યુનલ અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળ પ્રતિવાદી નં. ૧ એટલે કે તત્કાલીન મહારાજા વીરભદ્રસિંહના કાનૂની વારસદારો દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલ નં. ૨૬/૦૬ અને ૨૭/૦૬ માં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૧૬.૬.૨૦૧૧ ના રોજ પસાર કરાયેલા સામાન્ય આદેશની કાયદેસરતા અને માન્યતાને પડકારવામાં આવી છે. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, ઉપરોક્ત આદેશ દ્વારા, ટ્રિબ્યુનલે ઉપરોક્ત અપીલોને મંજૂરી આપી હતી અને ભાવનગર નગરપાલિકાની તરફેણમાં કલેક્ટર દ્વારા ૬.૫.૨૦૦૬ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશને બાજુ પર રાખ્યો હતો. નોંધનીય છે કે અરજીના કારણ-શીર્ષકમાં, અરજદાર નગરપાલિકાએ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર

કરાયેલા આદેશને પડકારવા માટે ભારતના બંધારણના કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭નો ઉપયોગ કર્યો છે, પરંતુ અરજીના પ્રાર્થના કલમમાં, અરજદારે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને રદ કરવા અને રદ કરવા માટે ભારતના બંધારણના કલમ ૨૨૬ હેઠળ પ્રમાણપત્ર રિટ અથવા અન્ય કોઈપણ રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવાની વિનંતી કરી છે. આ સમયે, એ નોંધનીય છે કે ભારતના બંધારણના કલમ ૨૨૬ હેઠળ જારી કરવામાં આવનાર રિટ અને ભારતના બંધારણના કલમ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટને આપવામાં આવેલી દેખરેખની સત્તા વચ્ચે તફાવત છે. (૨૦૦૩) ૬ SCC ૬૭૫ માં નોંધાયેલ સૂર્ય દેવ રાય વિરુદ્ધ રામચંદર રાય અને અન્યના કિસ્સામાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઉમાજી કેશાઓ મેશ્રામ અને અન્યના કિસ્સામાં ભારતના બંધારણના કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ વચ્ચેના તફાવત પર આધાર રાખ્યો. રાધિકાબાઈ, પત્ની આનંદરાવ બાનાપુરકર અને અન્ય વ્યક્તિઓએ (૧૯૮૬) SCC (સપ્લાય) ૪૦૧ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, અને અન્ય બાબતોની સાથે એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ ના કાર્યક્ષેત્ર વચ્ચે તફાવત હોવા છતાં, તે જ નાબૂદ કરવામાં આવ્યો હતો. રાધે શ્યામ અને અન્ય વ્યક્તિઓ વિરુદ્ધ છબી નાથ અને અન્ય વ્યક્તિઓના કિસ્સામાં મોટી બેન્ચે (૨૦૧૫) ૫ SCC ૪૨૩ માં અહેવાલ આપ્યો હતો, જ્યારે સૂર્ય દેવ રાય (સુપ્રા) ના કિસ્સામાં નોંધાયેલા ઉપરોક્ત અપલોકન/તારણને નામંજૂર કરતા, નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:—

"૨૨. હવે આપણે સૂર્યદેવ રાયના ચુકાદા પર આવી શકીએ છીએ. તેમાં, અપીલકર્તા એક પેલિંગ દાવામાં વચગાળાના મનાઈ હુકમના ઈનકારથી નારાજ થયા હતા અને તેમણે હાઈકોર્ટમાં રિટ અરજી દાખલ કરી હતી જેમાં જણાવ્યું હતું કે ૧ જુલાઈ, ૨૦૦૨ થી ૧૯૯૯ ના અધિનિયમ ૪૬ દ્વારા સીપીસી સુધારા પછી, કલમ ૧૧૫ હેઠળ સુધારાનો ઉપાય હવે ઉપલબ્ધ નથી. ગંગા સરનમાં પૂર્ણ ખંડપીઠના ચુકાદા બાદ હાઈકોર્ટે અરજીને ફગાવી દીધી હતી કે રિટ જાળવી શકાય નહીં કારણ કે કોઈ પણ ખાનગી વ્યક્તિને આદેશ જારી કરી શકાતો નથી. બેન્ચે કલમ ૨૨૬ હેઠળ પ્રમાણપત્રની રિટ અથવા કલમ ૨૨૭ હેઠળ સુપરિન્ટેન્ડન્સની સત્તાને સામેલ કરવા માટે અરજી દાખલ કરવાની હાઈકોર્ટની સત્તા અને અધિકારક્ષેત્ર પર સીપીસી સુધારાની અસરના પ્રશ્ન પર વિચારણા કરી હતી. બેન્ચે કાનૂની

સ્થિતિની નોંધ લીધી હતી કે સીપીસી સુધારા પછી મધ્યવર્તી આદેશ સામે હાઇકોર્ટના સુધારાત્મક અધિકારક્ષેત્રમાં ઘટાડો થયો હતો.

૨૩. ત્યારબાદ બેન્ચે પ્રમાણપત્રની રિટના ઇતિહાસ અને તેના અવકાશનો ઉલ્લેખ કર્યો અને આ રીતે નિષ્કર્ષ કાઢ્યો:

"૧૮. રૂપા અશોક હુર્ડા કેસમાં બંધારણીય બેંચ સમક્ષ નરેશ શ્રીધર મિરાજકર કેસ ટાંકવામાં આવ્યો હતો અને તેની વિચારણા કરવામાં આવી હતી. તે સ્પષ્ટપણે ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ;

(i) એ એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે અંગ્રેજી કાયદામાં વિશેષાધિકાર રિટ સાથે સંકળાયેલી તકનીકી બાબતો આપણી બંધારણીય યોજના હેઠળ ભજવવાની કોઈ ભૂમિકા ભજવતી નથી;

(ii) રેકૉર્ડ મંગાવવા અને યોગ્ય આદેશો પસાર કરવા માટે તેની તપાસ કરવા માટે પ્રમાણપત્રની રિટ, ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા નીચલા અદાલતને જારી કરવામાં આવે છે જે તેના રેકૉર્ડને તપાસ માટે પ્રમાણિત કરે છે; અને

(iii) કે ઉચ્ચ અદાલત બીજી ઉચ્ચ અદાલતને રિટ જારી કરી શકતી નથી, ન તો ઉચ્ચ અદાલતની એક બેંચ ઉચ્ચ અદાલતની અલગ બેંચને રિટ જારી કરી શકે છે; સુપ્રીમ કોર્ટને પ્રમાણપત્રની રિટ જારી કરવા માટે ઉચ્ચ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. આપણી બંધારણીય યોજનામાં ઉચ્ચ અદાલતોને નીચલા અદાલતો તરીકે રચવામાં આવતી નથી.

૧૯. આમ, એ વાતમાં કોઈ શંકા નથી કે હાઇકોર્ટને આધીન ન્યાયિક અદાલતના આદેશો અને કાર્યવાહી બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઇકોર્ટના અધિકારક્ષેત્રને રિટ કરવા યોગ્ય છે.

૨૪. ઉમાજી કેશાઓ મેશ્રામ વિરુદ્ધ રાધિકાબાઈ [૧૯૮૬ સપો. એસસીસી ૪૦૧] માં બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ વચ્ચેનો તફાવત સારી રીતે બહાર લાવવામાં આવ્યો હતો. અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની કાર્યવાહી હાઇકોર્ટના મૂળ અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ છે જ્યારે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની કાર્યવાહી મૂળ નથી પરંતુ ફક્ત દેખરેખ હેઠળની છે. અનુચ્છેદ ૨૨૭ ભારત સરકારના અધિનિયમ, ૧૯૧૫ ની કલમ ૧૦૭ ની જોગવાઈઓનું નોંધપાત્ર રીતે પુનરુત્પાદન કરે છે, સિવાય કે આ લેખ દ્વારા દેખરેખની

સત્તા ટ્રિબ્યુનલ્સને પણ વિસ્તૃત કરવામાં આવી છે. જોકે આ સત્તા સામાન્ય અપીલ અદાલત જેવી છે, છતાં અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ ગૌણ અદાલતો અને ટ્રિબ્યુનલોને તેમની સત્તાની મર્યાદામાં રાખવાના હેતુથી અને માત્ર યોગ્ય કેસોમાં જ કરવાનો છે, ફક્ત ભૂલો સુધારવા માટે નહીં. ગંભીર અન્યાય અથવા ન્યાયની નિષ્ફળતાના કિસ્સાઓમાં સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકાય છે જેમ કે જ્યારે

- (i) કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલે એવું અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કર્યું હોય જે તેની પાસે નથી,
- (ii) એવી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળ ગયું હોય જે તેની પાસે છે, આવી નિષ્ફળતા ન્યાયની નિષ્ફળતાનું કારણ બને છે, અને
- (iii) ઉપલબ્ધ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ એવી રીતે કરવામાં આવી રહ્યો હોય જે અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદાઓ ઓળંગવા સમાન હોય.

૨૫. નક્કી થયેલા કેસોની સમીક્ષા અને એવા પ્રસંગોના સર્વેક્ષણ પર, જ્યાં હાઇકોર્ટે વિવિધ કેસોમાં આપેલ હકીકતો અને સંજોગોમાં કલમ ૨૨૭ હેઠળ પ્રમાણપત્રની રિટનો આદેશ આપવા અથવા સુપરવાઇઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કર્યો છે, એવું લાગે છે કે વ્યવહારમાં બે અધિકારક્ષેત્રો વચ્ચેનો તફાવત લગભગ નાબૂદ થઈ ગયો છે. કદાચ, આ જ કારણ છે કે વકીલો તેમની અરજીઓને બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ સામાન્ય અરજીઓ તરીકે લેબલ કરવાનો રિવાજ બની ગયો છે, જોકે આવી પ્રથાને કેટલાક ન્યાયિક ચુકાદામાં નાપસંદ કરવામાં આવી છે. વિષયની સૂક્ષ્મતા અને તકનીકીતામાં પ્રવેશ કર્યા વિના, અમે બંને અધિકારક્ષેત્રો વચ્ચેનો વ્યાપક સામાન્ય તફાવત જણાવવાનું સાહસ કરીએ છીએ. પ્રથમ, પ્રમાણપત્રની રિટ હાઇકોર્ટ દ્વારા તેના મૂળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ છે; સુપરવાઇઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ મૂળ અધિકારક્ષેત્ર નથી અને આ અર્થમાં તે અપીલ, સુધારણા અથવા સુધારાત્મક અધિકારક્ષેત્ર સમાન છે. બીજું, પ્રમાણપત્રની રિટમાં, કાર્યવાહીનો રેકૉર્ડ પ્રમાણિત કરવામાં આવ્યો છે અને નીચલી અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા હાઇકોર્ટને મોકલવામાં આવ્યો છે, જો હાઇકોર્ટ તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માંગે છે, તો તે કાર્યવાહીને રદ કરી શકે છે અથવા રદ કરી શકે છે અને પછી વધુ કંઈ કરી શકશે નહીં. સુપરવાઇઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને, હાઇકોર્ટ ફક્ત વાંધાજનક કાર્યવાહી, ચુકાદા અથવા આદેશને રદ અથવા રદ કરી શકશે નહીં, પરંતુ તે કેસના તથ્યો અને સંજોગોને કારણે આવા નિર્દેશો પણ આપી શકે છે, કદાચ, હાઇકોર્ટ દ્વારા ભલામણ કરાયેલ અથવા માર્ગદર્શન મુજબ આગળ કે નવેસરથી કેવી રીતે આગળ વધવું તે અંગે માર્ગદર્શન આપીને. યોગ્ય કિસ્સાઓમાં,

હાઈકોર્ટ, સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, વાંધાજનક નિર્ણયને બદલે પોતાનો નિર્ણય બદલી શકે છે, જેમ કે નીચલી અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલે લેવો જોઈએ. છેલ્લે, બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળનો અધિકારક્ષેત્ર પીડિત પક્ષ દ્વારા અથવા તેના વતી કરવામાં આવેલી પ્રાર્થના પર ઉપયોગમાં લેવા સક્ષમ છે; સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ સ્વતઃ પણ કરવામાં સક્ષમ છે."

૧૦. બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ આપવામાં આવેલી દેખરેખની સત્તાનો ઉપયોગ ખૂબ જ સંયમથી અને માત્ર યોગ્ય કેસોમાં જ થવો જોઈએ જેથી ગૌણ અદાલતો અને ટ્રિબ્યુનલ્સને તેમની સત્તાની મર્યાદામાં રાખી શકાય અને માત્ર ભૂલો સુધારવામાં ન આવે તે માટે કોર્ટ સંપૂર્ણપણે સંમત છે. એ પણ સ્પષ્ટ છે કે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે હાઈકોર્ટે પોતાને અપીલ કોર્ટમાં રૂપાંતરિત ન કરવી જોઈએ અને પુરાવાઓનું પુનઃ મૂલ્યાંકન અથવા મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ નહીં અથવા અનુમાન લગાવવામાં ભૂલોને સુધારવી જોઈએ નહીં, અથવા ફક્ત ઔપચારિક અથવા તકનીકી પાત્રની ભૂલોને સુધારવી જોઈએ નહીં. તેમ છતાં, સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચ દ્વારા મણિ નરીમાન દારુવાલા ઉર્ફે ભરૂચા (મૃત્યુ પામેલા) ના કેસમાં, અહેવાલ (૧૯૯૧) ૩ SCC ૧૪૧ દ્વારા, હાઈકોર્ટ એવા કિસ્સાઓમાં નીચલા અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલના તારણોને બાજુ પર રાખી શકે છે અથવા ઉલટાવી શકે છે જ્યાં કોઈ પુરાવા નથી અથવા જ્યાં કોઈ વાજબી વ્યક્તિ સંભવતઃ કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલના નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શક્યો નથી. તેથી, કલમ ૨૨૭ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ ફરજમાં ગંભીર બેદરકારી અને કાયદા અને ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોના સ્પષ્ટ દુરુપયોગ સુધી મર્યાદિત હોવો જોઈએ. જ્યારે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ દેખરેખની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલના આદેશમાં પેટન્ટ વિકૃતિ હોય ત્યારે પણ કોર્ટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકે છે. તેથી, ચાલો તપાસ કરીએ કે શું ટ્રિબ્યુનલે તેની મર્યાદામાં તેની સત્તાઓનો યોગ્ય રીતે ઉપયોગ કર્યો છે અથવા વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી મિહિર જોશી દ્વારા અરજદાર વતી રજૂ કરવામાં આવેલા વિકૃત તારણો જેવા રેકૉર્ડ અને સ્થાયી કાનૂની સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ હોય તેવા તારણો રેકૉર્ડ

કર્તા છે. જો કે, ગુણદોષ પરના મુદ્દાઓ સાથે વ્યવહાર કરતા પહેલા, ચાલો પહેલા અરજદારના સ્થાન અધિકાર અને પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન વકીલો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી અરજીની સ્વીકૃતતા જેવા પ્રારંભિક વાંધાઓનો સામનો કરીએ.

I) અરજદારનું સ્થાન :

૧૧. અરજદાર નગરપાલિકા દ્વારા અરજદાર દાખલ કરવાના અધિકારને પડકારતી વખતે, સંબંધિત પ્રતિવાદીઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોએ રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે રાજ્ય સરકારે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા વાંધાજનક આદેશને પડકારવાનો ઇનકાર કર્યો છે, ત્યારે નગરપાલિકા, જે સ્વીકાર્ય રીતે વિષય જમીનની માલિક નથી, તે ઉપરોક્ત આદેશને પડકારી શકતી નથી. તેમના મતે, રાજ્ય સરકારે હજુરી ઠરાવ નં. ૩૭ અનુસાર આપવામાં આવેલી નગરપાલિકાની સત્તાઓને ફક્ત તે વિસ્તારો સુધી મર્યાદિત કરી હતી જે ૧૯.૧.૧૯૪૮ ના રોજ નગરપાલિકામાં આવરી લેવામાં આવ્યા હતા, જ્યારે વિષય જમીન ફક્ત ૨૧.૪.૧૯૪૮ ના રોજના આદેશ મુજબ ગામતાલમાં ઉમેરવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદીઓ વતી વિદ્વાન વકીલોની ઉપરોક્ત રજૂઆત ફક્ત અસ્વીકાર માટે જ વિચારણાને પાત્ર છે. નોંધનીય છે કે ટ્રિબ્યુનલે ૧૬.૬.૨૦૧૧ ના રોજના વાંધાજનક આદેશ દ્વારા ભાવનગરના કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરાયેલા ૬.૫.૨૦૦૬ ના આદેશને રદ કર્યો છે, જે અરજદાર નગરપાલિકાની તરફેણમાં હતો. કલેક્ટરે ૬.૫.૨૦૦૬ ના રોજ આપેલા આદેશ દ્વારા મહારાજા દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલોને ફગાવી દીધી હતી અને સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને ભાવનગર નગરપાલિકાનું નામ સર્વે નં.૨૩૪ ધરાવતી જમીનના કબજેદાર તરીકે સિટી સર્વે રેકૉર્ડમાં નોંધવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. સંબંધિત પ્રતિવાદીઓ, એટલે કે મૃત મહારાજાના વારસદારો અને કાનૂની પ્રતિનિધિઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલમાં પણ, અરજદાર નગરપાલિકાને ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પક્ષકાર – પ્રતિવાદી નં.૨ બનાવવામાં આવી હતી. અરજદાર નગરપાલિકા ૧૯૮૦-૮૧ થી શરૂ થયેલી હક ચોક્કસી કાર્યવાહીમાં પણ એક પક્ષકાર હતી. તેથી, પ્રતિવાદીઓના મોઢે એવું કહેવાનું નથી કે અરજદાર નગરપાલિકાને હાલની અરજી

દાખલ કરીને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને પડકારવાનો કોઈ અધિકાર નથી.

૧૨. અન્યથા, તે સમયથી જ, નગર વિકાસના હેતુ માટે વિષય જમીન સંપાદિત કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ ૧૯.૧.૧૯૪૮ ના હજુર હુકમ નં.૩૭ ના આધારે, ભાવનગર નગરપાલિકાને રાજ્ય વતી નગરપાલિકાની હદમાં આવતા વેચાણ દસ્તાવેજો અને અન્ય કરારો કરવા અને અમલ કરવા માટે હકદાર બનાવવામાં આવી હતી. રેકૉર્ડમાંથી બહાર આવતા, સર્વે નં.૨૩૪ ધરાવતી વિષય જમીનને સિમટલમાંથી કાઢી નાખવામાં આવી હતી અને ૨૧.૪.૧૯૪૮ ના રોજ સત્તાવાળા દ્વારા પસાર કરાયેલ સુધારા આદેશ અને તેની સાથે જોડાયેલ અનુસૂચિ (પરિશિષ્ટ-એફ) અનુસાર ગામટલ એટલે કે મ્યુનિસિપલ વિસ્તારમાં સમાવવામાં આવી હતી. એવું લાગે છે કે નગરપાલિકાઓની હદમાં આવેલી સરકારી જમીનોના વેચાણ દસ્તાવેજ કરવા માટે ઉક્ત અધિકૃતતા, તારીખ ૧૯.૧.૧૯૪૮ ના હજુર હુકમ નં. ૩૭ દ્વારા આપવામાં આવી હતી, પરંતુ ગુજરાત સરકારે ૨૬.૩.૧૯૬૩ ના આદેશ દ્વારા રદ કરવાની માંગ કરી હતી, પરંતુ તેના પર પુનર્વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો અને ૧૦.૮.૧૯૬૫ ના આદેશ દ્વારા તેમાં ઉલ્લેખિત શરતોને આધીન ઉક્ત અધિકૃતતા ચાલુ રાખવામાં આવી હતી. સુપ્રીમ કોર્ટે ભાવનગર નગરપાલિકા વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને વર્ષ ૨૦૧૭ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદામાં, જે AIR ૧૯૯૦ SC ૭૧૭ માં નોંધવામાં આવ્યો હતો, તે મુદ્દાનો સામનો કરતી વખતે, ભાવનગર નગરપાલિકા પાસે જમીન પર માલિકી હતી કે કેમ તે મુદ્દાનો સામનો કરતી વખતે, જે આ કેસમાં વિષય હતો, ફકરા ૧૧ અને ૧૨ માં સૌરાષ્ટ્ર રાજ્યનો ઇતિહાસ નીચે મુજબ વર્ણવ્યો હતો:-

"૧૧. આપણે પહેલાથી જ નોંધ્યું છે કે સૌરાષ્ટ્ર રાજ્યની રચના અનેક નાના રાજ્યોના એકીકરણ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. પહેલા ફકરામાં ઉલ્લેખિત યોજના યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ સૌરાષ્ટ્રમાં રાજ્યોના એકીકરણની યોજના હતી. તે પત્રમાં ૧૪ દરખાસ્તો એવી વ્યવસ્થાઓ હતી જે યોજનાને અમલમાં મૂકવા માટે કરવાની જરૂર હતી. કરાર હેઠળ સંઘમાં ભળી ગયેલા રાજ્યોમાં સંખ્યાબંધ નગરપાલિકાઓ હોવી જોઈએ. ઉપર આપેલા આદેશોમાં ઉલ્લેખિત નગરપાલિકાઓની મર્યાદામાં આવેલી

જમીન સંબંધિત રાજ્યોની સરકારની જમીન હતી કારણ કે સ્પષ્ટપણે રાજ્યોના સંઘની રચનાની યોજના હેઠળ જોડાણ અને એકીકરણના કરાર શાસકોની ખાનગી મિલકતો સાથે વ્યવહાર કરી શકતા ન હતા. રાજ્ય સરકારની આવી જમીનો વેચવાનો અધિકાર સંબંધિત સરકાર પાસે હતો. અમારા મતે, તે અધિકાર છે જે યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ સૌરાષ્ટ્ર યુનિયનની રચના પછી નગરપાલિકાઓને આપવામાં આવ્યો હતો. તેથી, તે જમીનોના સંદર્ભમાં નગરપાલિકાને માલિકીના હસ્તાંતરણ તરીકે ગણી શકાય નહીં પરંતુ સરકારની તે જમીનોના સંદર્ભમાં વેચાણ દસ્તાવેજ અમલમાં મૂકવાનો અધિકાર ટ્રાન્સફર અથવા નિહિત કરવામાં આવ્યો હતો. સંબંધિત નગરપાલિકાઓ. તે નગરપાલિકાઓની અંદર આવેલી સરકારી જમીનોના સંદર્ભમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરવા માટે નગરપાલિકાઓને સત્તા આપવા અથવા અધિકૃત કરવા સમાન છે, જે સામાન્ય રીતે રાજ્ય સરકાર દ્વારા થયું જોઈએ. સરકારના અનુગામી પત્રવ્યવહાર અને આદેશો એ પણ દર્શાવે છે કે ભારત સરકારે આ આદેશોને ફક્ત નગરપાલિકાની અંદર આવેલી સરકારી જમીનોના સંદર્ભમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરવા અને ભાડું વસૂલવા માટે સત્તાના અધિકૃતતા અથવા સ્થાનાંતરણ તરીકે સમજ્યા અને માન્યા. સરકારે તે આદેશોને રદ કરવા અથવા ફેરફાર કરવા માટે જવાબદાર માન્યા હતા. જો તે આદેશોની અસર નગરપાલિકાઓમાં માલિકીનું ટ્રાન્સફર અને નિહિતકરણ હોત, તો માલિકીનું વિનિવેશ કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થતો ન હતો અથવા થઈ શકતો ન હતો. ઠરાવ ૭૭ પોતે ઠરાવ ૩૭ પછીનો હતો પરંતુ ઠરાવ ૩૭ ના કાર્યક્ષેત્રમાંથી ચોક્કસ જમીનોને બાકાત રાખતો હતો. આ ફક્ત તે આધાર પર હોઈ શકે છે કે ઠરાવ ૩૭ હેઠળ માલિકીનું નિહિત ન થયું હોય.

૧૨. ફરીથી ગુજરાત સરકાર દ્વારા ૨૬.૩.૬૩ ના ઓર્ડર નં. LMN ૫૪૬-૧૪૫૭૬-AG હેઠળ આ અધિકૃતતા રદ કરવામાં આવી હતી. પરંતુ ઘણી નગરપાલિકાઓએ સરકારને તેના પર પુનર્વિચાર કરવા માટે રજૂઆત કરી હોવાથી, સરકારે સમગ્ર કેસ પર પુનર્વિચાર કર્યો અને નિર્ણય લીધો કે ભાવનગર રાજ્ય દ્વારા ૧૯ જાન્યુઆરી, ૧૯૪૮ ના ઠરાવ નં. ૩૭ હેઠળ જૂના ભાવનગર રાજ્યોની તમામ ૨૩૦ નગરપાલિકાઓને આપવામાં આવેલા જમીનના પ્લોટ વેચવાનો અને તેને ભાડા-ભાડા પર આપવાનો અને તેમાંથી આવક લેવાનો અધિકાર નગરપાલિકાઓ દ્વારા ૧૦ ઓગસ્ટ, ૧૯૬૫ ના સરકારના પત્રમાં ઉલ્લેખિત શરતોને આધીન રહેશે.

૧૩. ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, ૨૧.૪.૧૯૪૮ ના આદેશ મુજબ ગામતાલ એટલે કે મ્યુનિસિપલ હદમાં વિષય જમીનનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હોવાથી, અરજદાર નગરપાલિકા ત્યારથી ઉપરોક્ત જમીનના સંદર્ભમાં રસ ધરાવતો પક્ષ હતો. અરજદાર નગરપાલિકાએ હાક ચોક્કસીની કાર્યવાહી સામે અપીલ સહિત અનેક કાર્યવાહીઓ પણ દાખલ કરી હતી, અને તેથી, વર્તમાન અરજી દ્વારા GRT ના વાંધાજનક આદેશને પડકારવાનો અધિકાર ધરાવે છે.

(II) અરજીની ગ્રાહ્યતા :

૧૪. તેમની રજૂઆતોના બીજા ભાગમાં, પ્રતિવાદીઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલોએ અરજીની સ્વીકૃતતાને પડકારવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, જેમાં તેમણે એવી રજૂઆત કરી હતી કે જમીન મહેસૂલ સંહિતાની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ તપાસમાં સામેલ મુદ્દાઓ સિવિલ પ્રકૃતિના છે, અને અપીલની જોગવાઈઓ પૂર્ણ કર્યા પછી, પક્ષકારે કોડની કલમ ૩૭(૩) હેઠળ સિવિલ દાવો દાખલ કરવો જરૂરી છે. તાત્કાલિક કેસમાં, હાક ચોક્કસીની કાર્યવાહીને કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળની કાર્યવાહી તરીકે ગણવામાં આવે તે જરૂરી હતું, અને તેથી, ટ્રિબ્યુનલના આદેશ પછી, અરજદારે દાવો દાખલ કરવો પડ્યો હતો, અને હાલની અરજી જાળવી શકાય તેવી નહોતી. તેમના મતે, અંતિમ અપીલ અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની તારીખથી એક વર્ષ પછી જો દાવો દાખલ કરવામાં આવે તો પણ તે જાળવી શકાય નહીં. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી દેવેન પરીખે પણ કોડમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ અને કલેક્ટરના માર્ગદર્શિકામાં સમાવિષ્ટ માર્ગદર્શિકા પર ભારે આધાર રાખ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ તપાસ અધિકારી (પરિશિષ્ટ આર.૯ કોલી) દ્વારા હાક ચોક્કસી કાર્યવાહીમાં પસાર કરાયેલ આદેશ, સર્વે નં.૨૩૪ ના સંદર્ભમાં તત્કાલીન મહારાજાનું નામ દાખલ કરવાનો નિર્દેશ, ફક્ત કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળની કાર્યવાહીમાં પસાર કરાયેલ આદેશ તરીકે અર્થઘટન કરવાનો જરૂરી આદેશ હતો. અન્યથા, શ્રી પરીખના જણાવ્યા મુજબ, ALC સત્તાવાળાઓએ તત્કાલીન મહારાજાના કબજા પર વિશ્વાસ રાખ્યો હોવાથી, કોડની કલમ ૩૭ સહિત કોઈપણ અનુગામી કાર્યવાહીમાં કબજાના આવા મુદ્દાઓ ફરીથી

ખોલી શકાતા નથી, અને આવા મુદ્દાઓ રચનાત્મક ન્યાયિકતાના સિદ્ધાંતો દ્વારા પ્રતિબંધિત રહેશે.

૧૫. જમીન મહેસૂલ સંહિતા, ખાસ કરીને તેની કલમ ૩૭ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ પર પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન વકીલો દ્વારા ઘણો આધાર રાખવામાં આવ્યો હોવાથી, તે નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે:-

"૩૭. બધા જાહેર રસ્તાઓ, વગેરે, અને બધી જમીનો જે બીજાની મિલકત નથી, તે સરકારની છે. -"

(૧) બધા જાહેર રસ્તાઓ, ગલીઓ અને રસ્તાઓ, પુલ, ખાડા, ડાઈક અને વાડ, સમુદ્રના તળ પર અથવા તેની બાજુમાં, ઉચ્ચ જળસ્તર નીચે બંદરો અને ખાડીઓ, નદીઓ, નાળાઓ, તળાવો, તળાવો, અને બધા નહેરો, અને જળમાર્ગો, અને બધા ઉભા અને વહેતા પાણી અને બધી જમીનો જ્યાં પાણી સ્થિત હોય, જે વ્યક્તિઓની મિલકત નથી, અથવા કાયદેસર રીતે મિલકત રાખવા સક્ષમ વ્યક્તિઓના સમૂહની નથી, અને જ્યાં સુધી આવા વ્યક્તિઓના કોઈપણ અધિકારો સ્થાપિત થઈ શકે છે, ત્યાં સુધી, તેમાં અથવા તેના પર, અને હાલના કોઈપણ કાયદામાં અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય ત્યાં સુધી, સરકારની મિલકત છે અને જાહેર કરવામાં આવી છે, અને રાજ્ય સરકારના આદેશોને આધીન, કલેક્ટર માટે તે યોગ્ય લાગે તે રીતે, અથવા સંબંધિત સરકાર દ્વારા મંજૂર કરાયેલા સામાન્ય નિયમો દ્વારા અધિકૃત કરવામાં આવે તે રીતે, માર્ગના અધિકારોને આધીન, અને જાહેર જનતાના અન્ય તમામ અધિકારોનો નિકાલ કરવો કાયદેસર રહેશે. કાયદેસર રીતે જીવતા વ્યક્તિઓની સંખ્યા.

સમજૂતી.- આ વિભાગમાં "ઉચ્ચ-વોટરમાર્ક" નો અર્થ વર્ષના કોઈપણ ઋતુમાં સામાન્ય વસંત-ભરતી દ્વારા પહોંચેલ ઉચ્ચતમ બિંદુ છે.

(૨) જ્યાં કોઈપણ મિલકત અથવા કોઈપણ મિલકતમાં અથવા તેના પરના કોઈપણ અધિકારનો દાવો સરકાર દ્વારા અથવા તેમના વતી અથવા સરકાર વિરુદ્ધ કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવે છે, ત્યાં કલેક્ટર અથવા સર્વે અધિકારી માટે, ઔપચારિક તપાસ પછી, જેની યોગ્ય નોટિસ આપવામાં આવી હોય, તે દાવાનો નિર્ણય લેવાનો આદેશ પસાર કરવો કાયદેસર રહેશે.

- (૩) પેટા કલમ (૧) અથવા પેટા કલમ (૨) હેઠળ પસાર કરાયેલા કોઈપણ આદેશની તારીખથી એક વર્ષ પૂર્ણ થયા પછી કોઈપણ સિવિલ કોર્ટમાં દાખલ કરાયેલ કોઈપણ દાવો, અથવા, જો મર્યાદાના સમયગાળામાં આવા આદેશ સામે એક અથવા વધુ અપીલ કરવામાં આવી હોય, તો કલમ ૨૦૪ મુજબ નક્કી કરાયેલા અંતિમ અપીલ અધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા કોઈપણ આદેશની તારીખથી, જો દાવો આવા આદેશને રદ કરવા માટે લાવવામાં આવે અથવા જો દાવો કરાયેલ રાહત આવા હુકમ સાથે અસંગત હોય, તો તે રદ કરવામાં આવશે (જોકે બચાવ તરીકે મર્યાદા સ્થાપિત કરવામાં આવી નથી), પરંતુ પેટા કલમ (૨) હેઠળના આદેશના કિસ્સામાં વાદીને આવા આદેશની યોગ્ય સૂચના મળી હોય.
- (૪) જો રાજ્ય સરકારે આ સંદર્ભે બનાવેલા નિયમો અનુસાર કોઈ પણ વ્યક્તિને આ કલમ હેઠળ તપાસ અથવા આદેશની યોગ્ય સૂચના આપવામાં આવી હોય તો તેને યોગ્ય સૂચના મળી હોવાનું માનવામાં આવશે.

૧૬. નોંધનીય છે કે કલેક્ટર મેન્યુઅલના પ્રકરણ ૧૮, જે પર પ્રતિવાદીઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલોએ આધાર રાખ્યો હતો, તે બોમ્બે લેન્ડ રેવન્યુ કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ કલેક્ટર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવનારી તપાસ સાથે સંબંધિત છે, જેમાં સંબંધિત પક્ષોને નોટિસ બજાવવા અને પુરાવાઓ અને કલમ ૩૭(૨) હેઠળ કાર્યવાહીમાં નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા અંગે વિગતવાર પ્રક્રિયા સૂચવવામાં આવી છે. હવે, કલેક્ટર મેન્યુઅલના પ્રકરણ ૩૦ "શહેર સર્વે" સાથે સંબંધિત છે. તેમાં જણાવ્યા મુજબ, શહેરનું સર્વેક્ષણ નગરપાલિકાના વહીવટ સાથે સંકળાયેલું છે, અને ત્રણ મુખ્ય ઉદ્દેશ્યો સાથે હાથ ધરવામાં આવે છે, એટલે કે ઘરો, રસ્તાઓ, ખુફી જગ્યા વગેરેની ચોક્કસ વિગતો ધરાવતા નકશા પૂરા પાડવા, જમીનના અતિક્રમણ અને તેના યોગ્ય ઉપયોગને રજૂ કરવા માટે મહેસૂલ સંબંધિત પરિસ્થિતિનું નિરીક્ષણ કરવું; અને જમીન ધારકો વચ્ચે મુકદ્દમા અટકાવવા માટે જમીનના કાનૂની અધિકારો અને સરહદોને અંતિમ સ્વરૂપ આપવું. શહેરના શહેર સર્વેક્ષણની જોગવાઈઓ ખેતીની જમીનો સિવાયની જમીનોને લાગુ પડે છે. ઉપરોક્ત પ્રકરણ ૩૦ ના ફકરા ૪ માં શહેર સર્વેક્ષણના તબક્કાવાર કાર્ય વિશે જણાવવામાં આવ્યું છે કે બાંધકામ, રસ્તા વગેરેની સીમાઓનો પ્રાથમિક રેકૉર્ડ કેવી રીતે હાથ ધરવામાં આવે છે અને વિગતવાર સર્વેક્ષણના નકશા

કેવી રીતે તૈયાર કરવામાં આવે છે. તે એ પણ જણાવે છે કે જ્યારે સર્વે શીટ્સને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવે છે અથવા પૂર્ણ કરવામાં આવે છે ત્યારે હાક ચોક્કસી અધિકારી દ્વારા 'હાક ચોક્કસી' કાર્યવાહી કેવી રીતે હાથ ધરવામાં આવે છે. આમ, કલેક્ટર મેન્યુઅલના પ્રકરણ-૧૮ અને પ્રકરણ-૩૦ અને ગુજરાત જમીન મહેસૂલ સંહિતાની કલમ ૩૭ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા, તે ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે કે શહેર સર્વેક્ષણના હેતુ માટે હાથ ધરવામાં આવનાર હાક ચોક્કસીની કાર્યવાહી અને કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળની કાર્યવાહી સંપૂર્ણપણે અલગ કાર્યવાહી છે.

૧૭. ઉપરોક્ત કાનૂની સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, જો પ્રશ્નમાં રહેલી જમીનના ચેકર્ડ ઇતિહાસનું પુનરાવર્તન કરવામાં આવે તો, એવું લાગે છે કે મુખ્યત્વે બે પ્રકારની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી, એટલે કે કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ હેઠળ કાર્યવાહી અને હક ચોક્કસીની કાર્યવાહી. તત્કાલીન મહારાજાની જમીનોના સંદર્ભમાં ચુએલસી કાયદા હેઠળ અન્ય કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી, જો કે, કોર્ટ ઉપરોક્ત કાર્યવાહીથી વધુ ચિંતિત નથી, અને તેથી, આ કાર્યવાહીમાં તે જ કાર્યવાહી કરવાની જરૂર નથી. ખેતીની જમીન ટોચમર્યાદા કાર્યવાહીની વાત કરીએ તો, જેમ કે અગાઉ જણાવ્યું હતું કે, તત્કાલીન મહારાજા કૃષ્ણકુમાર સિંહજીએ ૧૯૬૪માં સર્વે નં. ૨૩૪ સહિત ખેતીની જમીનોના તેમના હોલિંગ દર્શાવતું નિવેદન રજૂ કર્યું હતું. મામલતદાર અને કૃષિ ટ્રિબ્યુનલે ૨૨.૪.૧૯૬૯ ના આદેશ દ્વારા અન્ય બાબતોની સાથે એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે સર્વે નં. ૨૩૩, ૨૩૪ અને ૪૭૨ને તત્કાલીન મહારાજાના હોલિંગમાં સમાવી શકાય નહીં, કારણ કે તે સરકારી રેકૉર્ડમાં મહારાજાના નામે નહોતા, અને કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ તપાસ જરૂરી છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે જો આ જમીનો મહારાજાની માલિકીની જમીન હોવાનું જાહેર કરવામાં આવે તો તેના સંદર્ભમાં પૂરક આદેશ પસાર કરવામાં આવશે. ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં, મામલો મામલતદાર અને ALT થી GRT સુધી આગળ-પાછળ ફરતો રહ્યો, જ્યાં સુધી GRT એ ૩.૧.૧૯૭૪ ના રોજ કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૩૮ હેઠળ તત્કાલીન મહારાજા દ્વારા દાખલ કરાયેલ સુધારણા અરજીમાં એક આદેશ પસાર કર્યો, જેમાં અન્ય

બાબતોની સાથે એવું પણ કહેવામાં આવ્યું કે કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમની કલમ ૬ ના હેતુ માટે સર્વે નં. ૨૩૩ અને ૨૩૪ ધરાવતી જમીનોને મહારાજાની માલિકી તરીકે ધ્યાનમાં ન લેવામાં મામલતદાર અને ALT સાચા હતા (પરિશિષ્ટ-AE/૭). ઉપરોક્ત કાર્યવાહીના હેતુ માટે તત્કાલીન મહારાજાની માલિકીમાંથી સર્વે નં. ૨૩૪ ને બાકાત રાખતા GRT ના ૩.૧.૧૯૭૪ ના રોજના ઉપરોક્ત આદેશને પડકારવામાં આવ્યો ન હોય તેવું લાગે છે, કારણ કે GRT ના ઉપરોક્ત આદેશને પડકારવામાં આવ્યો હતો તે દર્શાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ નથી. તેનાથી વિપરીત, એવું લાગે છે કે ત્યારબાદ આ મામલો ઉપરોક્ત આદેશ અનુસાર આગળની કાર્યવાહી માટે માલતદાર અને ALT ને પાછો મોકલવામાં આવ્યો હતો.

૧૮. જ્યાં સુધી હાક ચોક્કસીની કાર્યવાહીનો સંબંધ છે, તે ૧૯૭૧ માં સિટી સર્વે ઓફિસર દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી હોય તેવું લાગે છે. ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં તપાસ અધિકારીએ ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના આદેશ દ્વારા, ઉપરોક્ત સર્વે નં. ૨૩૪ ના સંદર્ભમાં તત્કાલીન મહારાજાનો કબજો હોવાનું માનીને, સિટી સર્વે રેકૉર્ડમાં મહારાજાનું નામ દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો, જોકે, તપાસ અધિકારીના ઉપરોક્ત આદેશ સામે દાખલ કરાયેલી અપીલમાં, ડેપ્યુટી કલેક્ટર, ભાવનગરએ ઉપરોક્ત આદેશને બાજુ પર રાખ્યો અને નવા નિર્ણય માટે આ બાબતને સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને મોકલી આપી. સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે ફરીથી ૨૦.૪.૧૯૮૧ ના આદેશ દ્વારા સિટી સર્વે રેકૉર્ડમાં તત્કાલીન મહારાજાનું નામ દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો. ભાવનગરના મુખ્ય અધિકારી, નગરપાલિકા, દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલમાં, ડેપ્યુટી કલેક્ટરે ૨૫.૫.૧૯૮૨ ના આદેશ દ્વારા સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટના ઉપરોક્ત આદેશને રદ કર્યો હતો અને ઠરાવ્યું હતું કે તત્કાલીન મહારાજા સર્વે નં.૨૩૪ ના સંદર્ભમાં તેમની માલિકી દર્શાવવા માટે કોઈ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા, ન તો સર્વે નં.૨૩૪ ને સર્વે નં.૪૭૦ સાથે ભેળવી દેવામાં આવ્યો હતો તે દર્શાવવા માટે કોઈ પુરાવા રજૂ કર્યા હતા, અને તેથી, એવું માનવું જરૂરી હતું કે ઉપરોક્ત સર્વે નં.૨૩૪ સરકારની માલિકીનું હતું. વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જો

ભાવનગર મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન અને તત્કાલીન મહારાજા વચ્ચે ઉપરોક્ત સર્વે નં.૨૩૪ ના સંદર્ભમાં કોઈ વિવાદ હોય, તો કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ કાર્યવાહી બંનેમાંથી કોઈ પણ દ્વારા સક્ષમ અધિકારી સમક્ષ શરૂ કરી શકાય છે. ૨૫.૫.૧૯૮૨ ના ઉપરોક્ત આદેશ અરજીના અનુસૂચિ-L માં રેકૉર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવ્યો છે.

૧૯. ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા ૨૫.૫.૧૯૮૨ ના રોજ પસાર કરાયેલા ઉપરોક્ત આદેશથી નારાજ થઈને, બે અપીલો કરવામાં આવી હતી, એક તત્કાલીન મહારાજા વીરભદ્રસિંહજી દ્વારા અને બીજી અરજદાર મ્યુનિસિપાલિટી દ્વારા કલેક્ટર સમક્ષ. કલેક્ટરે ૧૧.૩.૧૯૮૩ ના રોજના આદેશ દ્વારા ડેપ્યુટી કલેક્ટરના આદેશને બાજુ પર રાખ્યો હતો અને તમામ સંબંધિત પક્ષોને સુનાવણીની તક આપીને નવો નિર્ણય લેવા માટે મામલો તેમને રિમાન્ડ પર સોંપ્યો હતો. ડેપ્યુટી કલેક્ટરે, કેસના રિમાન્ડ પછી, તેના પર પુનર્વિચાર કર્યો હતો, અને ૮.૮.૧૯૮૩ ના આદેશ દ્વારા, કેસને સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને સોંપ્યો હતો કારણ કે તેને પુરાવા રજૂ કરવાની જરૂર હતી. ૧૮.૮.૧૯૮૪ ના આદેશ (પરિશિષ્ટ-૫) દ્વારા સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટે ઠરાવ્યું હતું કે બંને પક્ષો એટલે કે તત્કાલીન મહારાજા અને અરજદાર નગરપાલિકા કોઈપણ વધારાના પુરાવા ઉમેરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા, અને તેથી, જમીનને સરકારની "પદતર" (પડતર) જમીન તરીકે ગણવામાં આવે તે જરૂરી હતું, અને તેમણે નિર્દેશ આપ્યો હતો કે સરકારનું નામ સિટી સર્વે રેકૉર્ડમાં દાખલ કરવામાં આવે. હવે, ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં, મૂળ માલિક ભૂરા રણછોડના કાનૂની પ્રતિનિધિઓએ કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર તરીકે જોડાવા માટે મધ્યસ્થી અરજી દાખલ કરી હતી, અને ઉપરના કોષ્ટક ચાર્ટમાં જણાવ્યા મુજબ મામલો ફરીથી GRT સુધી પહોંચ્યો. આખરે, કલેક્ટર, ભાવનગરએ અગાઉની બધી કાર્યવાહી નોંધ્યા પછી, ૬.૫.૨૦૦૬ ના રોજ વિગતવાર આદેશ પસાર કર્યો, અને સિટી સર્વે સુપરિન્ટેન્ડેન્ટને સર્વે નં.૨૩૪ (પરિશિષ્ટ-૫) ધરાવતી જમીનના સંદર્ભમાં કબજેદાર તરીકે સિટી સર્વે રેકૉર્ડમાં અરજદાર નગરપાલિકાનું નામ નોંધવાનો નિર્દેશ આપ્યો. ૧૬.૬.૨૦૧૧ ના રોજના વાંધાજનક આદેશ (પરિશિષ્ટ-A) દ્વારા કલેક્ટરના આ આદેશને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા રદ

કરવામાં આવ્યો છે.

૨૦. આમ, કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ તેમજ હાક ચોક્કસી/શહેર સર્વેક્ષણ કાર્યવાહી હેઠળ શરૂ થયેલી કાર્યવાહીની સમગ્ર શ્રેણીમાંથી, તે સ્પષ્ટપણે દેખાય છે કે કોઈપણ પક્ષે ક્યારેય કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ સક્ષમ અધિકારીનો સંપર્ક કર્યો ન હતો, જોકે હાક ચોક્કસી કાર્યવાહીમાં એક સમયે, ડેપ્યુટી કલેક્ટરે સિટી સર્વેક્ષણ અપીલ નં. ૫/૮૦/૮૧ (પરિશિષ્ટ- એલ) માં ૨૫.૫.૧૯૮૨ ના રોજ પસાર કરેલા આદેશમાં પક્ષકારોને ઉપરોક્ત જમીનના સંદર્ભમાં તેમના વિવાદોનું નિરાકરણ લાવવા માટે કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ સક્ષમ અધિકારીનો સંપર્ક કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. એ નોંધનીય છે કે જો તપાસ અધિકારીએ ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ આદેશ આપ્યો હતો તે કાર્યવાહી સિટી સર્વેની ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવેલી અપીલમાં ડેપ્યુટી કલેક્ટર, વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી દેવેન પરીખ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી હોત, તો તેમણે પક્ષકારોને કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળ કાર્યવાહી દાખલ કરવાનો નિર્દેશ ન આપ્યો હોત. શ્રી પરીખ દ્વારા આધાર રાખતા કલેક્ટર મેન્યુઅલ મુજબ, સિટી સર્વે/હાક ચોક્કસીની કાર્યવાહી અને કોડની કલમ ૩૭(૨) હેઠળની કાર્યવાહી બંનેમાં કરવામાં આવનારી પૂછપરછ સંબંધિત જોગવાઈઓ અલગ છે. જે અધિકારીઓ સમક્ષ આવી કાર્યવાહી શરૂ કરી શકાય છે, તેમની સત્તાઓ અને અપીલ માટેની જોગવાઈઓ પણ મહેસૂલ સંહિતા અને કલેક્ટર મેન્યુઅલ હેઠળ એકબીજાથી અલગ અને સ્વતંત્ર છે. નોંધનીય છે કે, તપાસ અધિકારી દ્વારા ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ આપવામાં આવેલા આદેશમાં એવો કોઈ સૂઝબૂઝ નહોતો કે ઉપરોક્ત આદેશ સંહિતાની કલમ ૩૭(૨) હેઠળની કાર્યવાહીમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, શ્રી પરીખ, હક ચોક્કસી/સિટી સર્વેની ઉપરોક્ત કાર્યવાહીને સંહિતાની કલમ ૩૭(૨) હેઠળની કાર્યવાહી તરીકે ગણવા માટે તેમની રજૂઆતને સમર્થન આપવામાં નિષ્ફળ ગયા છે, જેમાં અરજીને કાયદાની નજરમાં બિન-જાળવી શકાય તેવી રાખવામાં આવી છે. ઉપરોક્ત રજૂઆત, કોઈપણ વાસ્તવિક સ્થિતિ અથવા કાનૂની જોગવાઈ દ્વારા સમર્થિત નથી, તે સ્વીકારી શકાતી નથી. કલમ ૩૭ હેઠળની કાર્યવાહી કોઈપણ

પક્ષ દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી હતી તે દર્શાવવા માટે રેકૉર્ડ પર અન્ય કોઈ દસ્તાવેજની ગેરહાજરીમાં, સંહિતાની કલમ ૩૭(૩) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ અંગે શ્રી પરીખની અન્ય રજૂઆતો વધુ વિચારણાને પાત્ર નથી. જો કલમ ૩૭ હેઠળ વિચારણા મુજબની કોઈ કાર્યવાહી કોઈપણ પક્ષ દ્વારા ક્યારેય શરૂ કરવામાં આવી ન હોય, તો સંહિતાના કલમ ૩૭ ની પેટા-કલમ (૩) માં સમાવિષ્ટ બાર અંગે શ્રી પરીખની રજૂઆતનો પણ કોઈ આધાર નથી.

૨૧. હોપ પ્લાન્ટેશન્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ અર્ચના કુમાર (સુપ્રા) અને સત્યેન્દ્ર કુમાર વિરુદ્ધ રાજનાથ દુબે (સુપ્રા) ના કેસમાં કાયદાના પ્રસ્તાવ પર કોઈ મતભેદ હોઈ શકે નહીં, જેના પર ખાનગી પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પરીખ અને અન્ય વકીલોએ આધાર રાખ્યો હતો કે નિર્ણય ફક્ત નક્કી કરેલા વાસ્તવિક બાબતમાં જ નહીં પરંતુ પક્ષકારો દ્વારા મુકદ્દમા ચલાવવા જોઈએ અને કરવા જોઈએ તે દરેક બાબતમાં નિર્ણાયક અને અંતિમ છે, અને જો તે સંપૂર્ણપણે હકીકતમાં હોય, તો સક્ષમ અદાલત દ્વારા અગાઉની કાર્યવાહીમાં નક્કી કરાયેલ બાબતને તે જ પક્ષો વચ્ચેના અનુગામી મુકદ્દમામાં આખરે નિર્ણય લેવાયેલી ગણવી જોઈએ અને તેને ફરીથી ખોલી શકાતી નથી. જો કે, આમાંથી કોઈ પણ નિર્ણય અહીં ખાનગી પ્રતિવાદીઓ માટે મદદરૂપ નથી. મહારાજાના વારસદારો અને કાનૂની પ્રતિનિધિઓ સિવાય, ખાનગી પ્રતિવાદીઓમાંથી કોઈ પણ ઉપરોક્ત વર્ણવેલ મુકદ્દમાઓની શ્રેણીમાં પક્ષકાર ન હતો, અને તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે પક્ષકારો વચ્ચેની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં કોઈપણ મુદ્દાનો આખરે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો. મહારાજાના વારસદારો અને કાનૂની પ્રતિનિધિઓ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી એન.કે. મજમુદાર પણ એ બતાવવામાં નિષ્ફળ ગયા છે કે સંહિતાના કલમ ૩૭ હેઠળની કાર્યવાહી ક્યારે અને કેવી રીતે શરૂ કરવામાં આવી હતી અને કયા સત્તાધિકારીએ આ કાર્યવાહીનો નિર્ણય લીધો હતો, જેથી રેઝ જ્યુડિકાટા અથવા રચનાત્મક રેઝ જ્યુડિકાટાના સિદ્ધાંતોને આકર્ષિત કરી શકાય. તત્કાલીન મહારાજાના હોલિંગ્સના સંદર્ભમાં કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા અધિનિયમ હેઠળ શરૂ કરાયેલી ALC કાર્યવાહી પણ ૩.૧.૧૯૭૪ ના રોજ સરકારી ઠરાવ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા

તત્કાલીન મહારાજા દ્વારા પસંદ કરાયેલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. TENBR નં.૩૦/૧૯૭૩ માં પસાર કરાયેલા આદેશમાં પરિણામી હતી, જેમાં ખાસ કરીને એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે વિષય જમીન ગામતળમાં સમાવવામાં આવી હતી અને ઉક્ત કાયદાના હેતુ માટે મહારાજાના હોર્ડિંગ્સમાં સમાવી શકાતી નથી. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, GRT નો ઉક્ત આદેશ પડકારવામાં આવ્યો ન હતો, અને તેથી, અંતિમ બન્યો હતો. આમ, ALC કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવતા ઉપરોક્ત આદેશમાં GRT અને ડ.પ.૨૦૦૬ ના રોજના કલેક્ટરે, હાક ચોક્કસી/શહેર સર્વે કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવતા ઉપરોક્ત આદેશમાં, વિષય જમીનના કબજા અંગે તત્કાલીન મહારાજા વિરુદ્ધના તારણો નોંધ્યા છે. જોકે, વાંધાજનક આદેશમાં ટ્રિબ્યુનલે, સંપૂર્ણપણે ગેરવાજબી ધારણાઓ ઉભી કરીને, વિવિધ સત્તાવાળાઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોને અવગણીને અને કાયદા અને ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોની સ્પષ્ટ અવગણના કરીને, કલેક્ટરના ડ.પ.૨૦૦૬ ના રોજના આદેશને રદ કર્યો છે, જે હવે પછી દર્શાવવામાં આવશે. એટલું કહેવું પૂરતું છે કે હાક ચોક્કસી/શહેર સર્વે કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવતા ઉપરોક્ત વાંધાજનક આદેશને પડકારતી હાલની અરજી ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટના અધિકારક્ષેત્રને જાળવી શકાય છે અને તેને લાગુ પાડી શકાય છે.

(III) શું વિવાદિત જમીન તે સમયના મહારાજાની ખાનગી મિલકત હતી :

૨૨. આ કોર્ટને અરજીમાં સામેલ મુખ્ય મુદ્દા તરફ દોરી જાય છે કે શું વિષય જમીન તત્કાલીન મહારાજા કૃષ્ણસિંહજીની ખાનગી મિલકત હતી. અરજદાર મ્યુનિસિપાલિટી વતી વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ મિહિર જોશીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રિબ્યુનલે વિકૃત તારણો નોંધ્યા છે કે તત્કાલીન મહારાજા ૧૯૩૭ થી વિષય જમીન પર કબજો ધરાવતા હતા અને ભૂલથી આ જમીન તેમની ખાનગી મિલકતોની યાદીમાં શામેલ કરવામાં આવી ન હતી, જે સમકાલીન રેકૉર્ડને સંપૂર્ણપણે અવગણે છે જેમાં સ્થાપિત થયું હતું કે મહારાજાએ સ્વીકાર્યું હતું કે વિષય જમીન તેમની ખાનગી મિલકત નથી. શ્રી જોશીના જણાવ્યા મુજબ, ટ્રિબ્યુનલે કૃષિ જમીન ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નોંધાયેલા તારણોને અવગણીને કબજાના આધારે પ્રથમ દૃષ્ટિએ ટાઈટલનો અનુમાન કરવામાં પણ

ભૂલ કરી હતી અને અન્ય અધિકારીઓ દ્વારા પણ એવું ઠરાવ્યું હતું કે કબજો ભલે મહારાજાનો હોય, પણ તે અનધિકૃત હતો. આ તારણને GRT દ્વારા ૩.૧.૧૯૭૪ ના આદેશમાં પણ સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું, જે પડકારવામાં આવ્યું ન હતું. શ્રી જોશીના મતે, સર્વે નં. ૨૩૪ જમીન ધરાવતું સર્વે નં. ૪૭૦/૧ સાથે ભેળવી દેવામાં આવી હોવાનો કોઈ આધાર નહોતો. કોર્ટને બધી કાર્યવાહી તરફ દોરી જતા, તેમણે રજૂઆત કરી કે કોઈપણ સત્તાધિકારી દ્વારા બે સર્વે નંબરોને ભેળવવાનો કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો નથી, જેમ કે કલેક્ટરે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ વાંધો ઉઠાવેલા તેમના આદેશમાં ખાસ અવલોકન કર્યું હતું. તેમણે ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ તત્કાલીન મહારાજા દ્વારા પ્રતિવાદી પાલિતાણા સુગર મિલની તરફેણમાં કરવામાં આવેલા વેચાણ દસ્તાવેજ પર પણ આધાર રાખ્યો જેમાં બંને સર્વે નંબરોનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કારણ કે ઉપરોક્ત વેચાણ દસ્તાવેજમાં, સર્વે નં. ૪૭૦/૧ વેચવામાં આવ્યો હતો અને વેચાયેલી મિલકતના વર્ણનમાં, સર્વે નં. ૨૩૪ વેચાયેલા સર્વે નં. ૪૭૦/૧ ની પશ્ચિમ બાજુએ સ્થિત હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું. તેમણે એમ પણ રજૂ કર્યું કે ૧૮.૬.૨૦૧૧ ના રોજ સર્વે નં. ૨૩૪ ના સંદર્ભમાં મેસર્સ કસ્તુરી કન્સ્ટ્રક્શન્સના નામે મહારાજાના કાયદેસરના વારસદારો દ્વારા કરવામાં આવેલ વેચાણ દસ્તાવેજમાં પણ સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત થયું કે સર્વે નં. ૪૭૦/૧ સર્વે નં. ૨૩૪ થી અલગ હતો.

૨૩. શ્રી જોશીની ઉપરોક્ત રજૂઆતોને રદિયો આપતા, વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી દેવેન પરીખે રજૂઆત કરી હતી કે રેકૉર્ડ પર અસંખ્ય દસ્તાવેજો છે જે દર્શાવે છે કે મહારાજા શરૂઆતથી જ વિષય જમીનનો કબજો ધરાવતા હતા, અને તેથી, ટ્રિબ્યુનલે યોગ્ય રીતે તેમના પક્ષમાં માલિકી હકની ધારણા ઉભી કરી હતી. શ્રી પરીખના જણાવ્યા મુજબ, તત્કાલીન મહારાજા અને સરકાર વચ્ચે સમાધાન સૂચવતું શ્વેતપત્ર આપવા અને લેવાના આધારે તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું, અને માલિકીના કોઈ કડક નિયમોનું પાલન કરવામાં આવતું ન હતું, અને તેથી, ૧૯૩૭ માં વિષય જમીન શહેર સુધારણા માટે સંપાદિત કરવામાં આવી હતી, અને તેથી, મહારાજાની વ્યક્તિગત મિલકત તરીકે ગણી શકાય નહીં તેવી દલીલનો કોઈ અર્થ નથી. તેમણે વધુમાં રજૂઆત

કરી હતી કે મહારાજાએ કરાર કરતી વખતે તેમને આપવામાં આવેલી જમીનને તેમની અંગત મિલકત તરીકે દાવો કર્યો હતો, અને ઇન્વેન્ટરી તૈયાર કરતી વખતે ભૂલથી, ઉપરોક્ત જમીનનો સમાવેશ કરવાનું બાકી હતું, અન્યથા તપાસ અધિકારી દ્વારા ધ્યાનમાં લીધા મુજબ, સર્વે નં. ૨૩૩ અને નં. ૨૩૪ ને સર્વે નં. ૪૭૦/૧ માં ઉમેરવાની જરૂર હતી જેથી સર્વે નં. ૪૭૦/૧ ની સામે દર્શાવેલ ૫૮ એકરનો વિસ્તાર પ્રાપ્ત કરી શકાય. ૧૯૭૧ ના વેચાણ દસ્તાવેજમાં ઉલ્લેખિત જમીનના વર્ણન અંગે, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ભૂલથી પણ સર્વે નં. ૨૩૪ ની સામે "પાઇડી" શબ્દનો ઉલ્લેખ કરવાનો બાકી હતો, અન્યથા સર્વે નં. ૨૩૪ પણ વેચાણ કરાયેલી જમીનમાં સર્વે નં. ૪૭૦/૧ નો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

૨૪. તત્કાલીન મહારાજાના કાયદેસર વારસદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી એન.કે. મજમુદાર અને પ્રતિવાદી નં. ૮ મેસર્સ. કસ્તુરી કન્સ્ટ્રક્શન્સ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી મિહિર ઠાકોરે શ્રી દેવેન પરીખ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને સ્વીકારતા વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે અરજદાર નગરપાલિકા એ સાબિત કરવામાં ખરાબ રીતે નિષ્ફળ ગઈ છે કે ૧૯૩૭ માં અથવા તે પછી નગરપાલિકા ક્યારેય વિષય જમીન પર કાયદેસર કબજો ધરાવતી હતી. તેમના મતે, ૧૯૩૭-૩૮ માં ઉપરોક્ત જમીન સંપાદન સમયે રાજ્ય દ્વારા વળતરની રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી, અને તેથી, તત્કાલીન મહારાજા ઉપરોક્ત જમીનના કાયદેસર માલિક અને કબજેદાર બન્યા હતા, જોકે, ૧૯૪૮ માં ભાવનગરના ભારતના કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશમાં વિલીનીકરણ સમયે, ઇન્વેન્ટરી તૈયાર કરતી વખતે ભૂલ થઈ હતી અને મહારાજા ઉપરોક્ત જમીનનો ખરેખર કબજો ધરાવતા હોવા છતાં, તે ઇન્વેન્ટરીમાં શામેલ નહોતી. તેમણે એવી પણ રજૂઆત કરી હતી કે અરજદાર નગરપાલિકા વિષય જમીન પર દાવો કરી શકતી નથી કારણ કે વિષય જમીન ગામતાલમાં ૨૧.૪.૧૯૪૮ ના આદેશ દ્વારા ઉમેરવામાં આવી હતી, અને ગુજરાત સરકારના ૧૦.૮.૧૯૬૫ ના ઠરાવમાં પણ ૧૯.૧.૧૯૪૮ પછી તેની મર્યાદામાં સમાવિષ્ટ થયેલી જમીનના સંદર્ભમાં નગરપાલિકાને કોઈ અધિકાર આપવામાં આવ્યો નથી.

૨૫. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા ઉઠાવવામા આવેલા હરીફ દાવાઓને સમજવા માટે, ભારતીય રાજ્યોના ભારતીય સંઘ સાથે જોડાણ અને એકીકરણના બંધારણીય ઇતિહાસનું પુનરુત્પાદન કરવું ખૂબ જ સુસંગત રહેશે, જેમ કે સુપ્રીમ કોર્ટે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા આધાર રાખેલા ચુકાદાઓમાંના એકમાં વર્ણવ્યું છે. ભાવનગર મ્યુનિસિપાલિટી વિરુદ્ધ ભારતીય સંઘના કિસ્સામાં, જે AIR ૧૯૯૦ SC ૭૧૭ માં નોંધાયેલ છે, સુપ્રીમ કોર્ટે આ મુદ્દાને સંક્ષિપ્તમાં ઉકેલ્યો છે. ઉપરોક્ત ચુકાદાના સંબંધિત ફક્ત ૭, ૮ અને ૯ નીચે મુજબ વાંચવામાં આવે છે:—

"૭. રસાલા લાઇન્સ અથવા લેન્સર ક્વાર્ટર્સમાં પરેડ ગ્રાઉન્ડ અને જમીન માટે મ્યુનિસિપાલિટીના હકના દાવાના સમર્થનમાં અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા ઠરાવ નં. ૩૭ અને અન્ય દસ્તાવેજોની પ્રકૃતિ અને સૂચિતાર્થ સમજવા માટે, ભારતીય રાજ્યોના ભારત સંઘ સાથે જોડાણ અને કલમ ૨૨૫ ના એકીકરણના બંધારણીય ઇતિહાસનો સંક્ષિપ્તમાં અભ્યાસ કરવો જરૂરી છે. ભારત સરકાર અધિનિયમ, ૧૯૩૫ માં સમાવિષ્ટ સંઘીય યોજના, ભારતીય રાજ્યો અને ભારત સરકાર વચ્ચે સંઘીય ધોરણે બંધારણીય સંબંધ પ્રદાન કરવાનો પ્રથમ પ્રયાસ હતો. ભારત સરકાર અધિનિયમ, ૧૯૩૫ ની કલમ ૩૧૧ 'ભારતીય રાજ્ય' તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે જેનો અર્થ એવો કોઈપણ પ્રદેશ થાય છે જેનો અર્થ 'બ્રિટિશ ભારત' નો ભાગ ન હોય. પછી ભલે તે રાજ્ય, મિલકત, જાગીર અથવા અન્યથા તરીકે વર્ણવવામાં આવે. ભારત સરકાર અધિનિયમ, ૧૯૩૫ ના ભાગ II માં ભારતીય રાજ્યોના જોડાણ દ્વારા ભારતના ફેડરેશનની સ્થાપના માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી. ભારત સરકાર અધિનિયમના અમલ પછી લાંબી વાટાઘાટો છતાં, કાયદા હેઠળ કલ્પના કરાયેલ ફેડરેશન રાજ્યોએ પ્રવેશનો વિકલ્પ પસંદ ન કર્યો હોવાથી અસ્તિત્વમાં આવ્યું નથી. પરંતુ ભારતીય સ્વતંત્રતા અધિનિયમ, ૧૯૪૭ હેઠળ નવા આધિપત્યની સ્થાપનાથી ભારતીય રાજ્યો પર બ્રિટિશ તાજનું આધિપત્ય તેની સાથે તાજ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા તમામ કાર્યો, જવાબદારીઓ, સત્તાઓ, અધિકારો, સત્તા અથવા અધિકારક્ષેત્ર સમાપ્ત થઈ ગયા. જો કે, કલમ ૭ ની જોગવાઈ મુજબ, ભારતીય રાજ્ય અને તાજ વચ્ચેના કોઈપણ કરારની જોગવાઈઓ, જેમાં ઉલ્લેખિત બાબતોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

છે, જ્યાં સુધી બંને પક્ષો દ્વારા તેનો નિંદા ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, ડોમિનિયન સરકાર દ્વારા આપવામાં આવતી અસર ચાલુ રહેશે. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં ભારતની ડોમિનિયન સરકારે ૫ જુલાઈ, ૧૯૪૭ ના રોજ કેન્દ્ર સરકાર અને ભારતીય રાજ્યો વચ્ચે ઉદ્ભવતા મુદ્દાઓને ઉકેલવા માટે સ્ટેટ ડિપાર્ટમેન્ટ નામનો એક નવો વિભાગ બનાવ્યો. આ વિભાગ સરદાર પટેલના હવાલે હતો. સતત વાટાઘાટો અને સમજાવટ પછી, ત્રણ રાજ્યો સિવાય, ભારતની ભૌગોલિક મર્યાદામાં રહેલા તમામ ભારતીય રાજ્યોએ ૧૫ ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭ સુધીમાં ભારતીય ડોમિનિયનમાં પ્રવેશ મેળવ્યો હતો. જોકે, રાજ્યોનું એકીકરણ બધા કિસ્સાઓમાં એકસરખી પેટર્નનું પાલન કરતું ન હતું. ભૌગોલિક રીતે તેમની સાથે જોડાયેલા પ્રાંતોમાં રાજ્યોનું વિલીનીકરણ એકીકરણનું એક સ્વરૂપ હતું; બીજું રાજ્યોનું કેન્દ્ર શાસિત વિસ્તારોમાં રૂપાંતર હતું. ત્રીજું શ્રેણી એવા કિસ્સાઓ છે જ્યાં રાજ્યોના ઘણા નાના જૂથોને શાસકોથી લોકોમાં સંપૂર્ણ સત્તાના હસ્તાંતરણના આધારે રાજ્યોના સંઘો બનાવવા માટે એક કરીને મોટા એકમોમાં એકીકૃત કરી શકાય છે. રાજ્યોના એકીકરણનું આ સ્વરૂપ કાઠિયાવાડમાં અપનાવવામાં આવ્યું હતું જેમાં વિવિધ પ્રદેશો અને અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા ૨૨૨ રાજ્યો અને વસાહતોનો સમાવેશ થતો હતો. યુનાઈટેડ સ્ટેટ ઓફ કાઠિયાવાડ, જે પાછળથી સૌરાષ્ટ્ર તરીકે ઓળખાય છે, તેના બંધારણ માટેની યોજનાને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું હતું અને ૨૩ જાન્યુઆરી, ૨૦૦૯ ના રોજ કરાર પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા. ૧૯૪૮ અને ૧૫ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૪૮ ના રોજ ભારત સરકાર, રાજ્ય મંત્રાલય, "ભારતીય રાજ્યો પર શ્વેતપત્ર" દ્વારા નવા સૌરાષ્ટ્ર રાજ્યનું ઉદ્ઘાટન થયું.

૮. નાણાકીય એકીકરણને જોડાણ અને પ્રાદેશિક એકીકરણ સાથે એકસાથે લેવામાં આવ્યું હતું. ભારત સરકારના ૨૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૪૮ ના ઠરાવ દ્વારા શ્રી વીટી કૃષ્ણમાચારીની અધ્યક્ષતામાં ભારતીય રાજ્યો નાણાકીય રચના સમિતિની રચના કરવામાં આવી હતી અને ભલામણોને બંધારણમાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવી હતી. ભારતના નવા બંધારણને અપનાવ્યા પછી, રાજ્યોના પ્રાદેશિક એકીકરણની પ્રક્રિયા પૂર્ણ થઈ. નવા બંધારણ હેઠળ, પ્રાંતો અને રાજ્યો બંનેના તમામ ઘટક એકમોને ત્રણ વર્ગોમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા હતા. એટલે કે, ભાગ 'A' રાજ્યો જે ભૂતપૂર્વ રાજ્યપાલના પ્રાંતોને અનુરૂપ હતા; ભાગ 'B' રાજ્યો

જેમાં રાજ્યોનું સંઘ અને હૈદરાબાદ, મૈસુર અને જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્યોનો સમાવેશ થતો હતો; અને ભાગ 'C' રાજ્યો જે ભૂતપૂર્વ મુખ્ય કમિશનરોના પ્રાંતોને અનુરૂપ હતા. રાજ્યોનું આ પ્રાદેશિક એકીકરણ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧ માં વ્યાખ્યાયિત કરીને કરવામાં આવે છે કે ભારતના પ્રદેશોમાં પ્રથમ અનુસૂચિના ભાગો A, B અને C માં ઉલ્લેખિત તમામ રાજ્યોના પ્રદેશોનો સમાવેશ થાય છે. આમ ૨૬ નવેમ્બર, ૧૯૫૬ ના રોજ નવા બંધારણના ઉદ્ઘાટન સાથે, મજૂ થયેલા રાજ્યોએ અલગ હકો તરીકેના અસ્તિત્વના ૧૧ અવશેષો ગુમાવ્યા.

૯. પ્રાદેશિક અને નાણાકીય એકીકરણના જોડાણ અને પૂર્ણતા અને ભાગ 'B' રાજ્યો ભારતીય સંઘનો ભાગ બન્યા પછી, ભૂતપૂર્વ ભારતીય રાજ્ય સરકારોના ઉપયોગ અથવા કબજામાં રહેલી જમીનો અને ઇમારતો, શાસકોની ખાનગી મિલકતોથી અલગ પડી ગઈ હતી, તે ભારત સરકારને ટ્રાન્સફર અને નિહિત કરવામાં આવી હતી અને તેની મિલકત બની હતી.

૨૬. જેમ અગાઉ જણાવ્યું હતું તેમ, કાઠિયાવાડના યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સના બંધારણ માટેની યોજના, જે પાછળથી સૌરાષ્ટ્ર તરીકે ઓળખાય છે, તેને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું હતું, તે કરાર પર ૨૩.૧.૧૯૫૮ ના રોજ હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા. ભારત સરકાર, રાજ્ય મંત્રાલય, "ભારતીય રાજ્યો પર શ્વેતપત્ર" દ્વારા ૧૫.૧.૧૯૫૮ ના રોજ સૌરાષ્ટ્રના નવા રાજ્યનું ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવ્યું હતું. વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી દેવેન પરીખે ભારતીય રાજ્યો પરના શ્વેતપત્રના સંબંધિત ભાગને રેકૉર્ડ પર મૂક્યો છે. તેનો ભાગ VII જે શાસકોની ખાનગી મિલકતોના સમાધાન અને તેના ફક્ત ૧૫૬ સાથે સંબંધિત હતો, તેમાં જણાવાયું છે કે જ્યાં સુધી તેમની ખાનગી મિલકતોનો સંબંધ છે, શાસકોએ નિર્દિષ્ટ તારીખ સુધીમાં તેમના દ્વારા તેમની ખાનગી મિલકત તરીકે દાવો કરાયેલ સ્થાવર મિલકતો, સિક્યોરિટીઝ અને રોકડ બેલેન્સની યાદી રજૂ કરવાની જરૂર હતી. વધુમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે શાસક દ્વારા દાવો કરાયેલ મિલકતોના સંદર્ભમાં ઉદ્ભવતા કોઈપણ વિવાદનું સમાધાન ભારત સરકાર દ્વારા નિયુક્ત મધ્યસ્થી દ્વારા કરવામાં આવશે. ઉપરોક્ત શ્વેતપત્રના ફક્ત ૧૫૭, નીચે મુજબ પ્રદાન કરવામાં

આવ્યા છે:-

"૧૫૭. ભૂતકાળમાં શાસકો ખાનગી અને રાજ્ય મિલકત વચ્ચે કોઈ ભેદ રાખતા નહોતા; તેઓ તેમના સંબંધિત રાજ્યોની માલિકીની કોઈપણ મિલકતનો મુક્તપણે વ્યક્તિગત હેતુઓ માટે ઉપયોગ કરી શકતા હતા. રાજ્યોના એકીકરણ સાથે શાસકની ખાનગી મિલકતને સ્પષ્ટ રીતે વ્યાખ્યાયિત અને સીમાંકિત કરવી જરૂરી બની ગઈ. સમાધાન એક મુશ્કેલ અને નાજુક કાર્ય હતું જેમાં દરેક કેસની વિગતવાર અને ધીરજપૂર્વક તપાસ કરવાની જરૂર હતી. રાજ્યથી રાજ્યમાં પરિસ્થિતિઓ અને રિવાજો અલગ હોવાથી, માર્ગદર્શન આપવા માટે કોઈ પૂર્વવર્તીઓ નહોતી અને અનુસરવા માટે કોઈ સ્પષ્ટ સિદ્ધાંતો નહોતા. તેથી, દરેક કેસનો નિર્ણય તેના ગુણો પર લેવો પડતો હતો. ભારત સરકાર ચિંતિત હતી કે રાજ્યોમાં નવો ક્રમ ભૂતકાળના કોઈપણ દુઃખી વારસાથી ઉદ્ભવતા કોઈપણ વિવાદો અથવા કડવાશથી મુક્ત વાતાવરણમાં શરૂ થાય. એક કઠોર અને કાયદાકીય અભિગમ સારા સ્વભાવ અને સમાધાનની ભાવનાથી દૂર થઈ ગયો હોત જેમાં રાજ્યોનો રાજકીય રંગ ધરમૂળથી બદલાઈ ગયો હતો. મોટાભાગે રાજ્યોના મંત્રાલયના પ્રતિનિધિઓ, સંબંધિત શાસકો અને પ્રાંત અથવા સંઘની સરકારોના પ્રતિનિધિઓ વચ્ચે ચર્ચા દ્વારા ઇન્વેન્ટરીઝનું સમાધાન કરવામાં આવતું હતું. સામાન્ય રીતે અપનાવવામાં આવતી પ્રક્રિયા એ હતી કે ઇન્વેન્ટરીઝ પછી સંબંધિત પ્રાંતીય અથવા કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા પ્રાપ્ત અને ચકાસણી કરવામાં આવી હતી અને કબજામાં લેવાયેલા રાજ્યોના હિસાબોની તપાસ કરવામાં આવી હતી, ત્યારબાદ ટેબલ પર ઇન્વેન્ટરીઝની ચર્ચા કરવામાં આવી હતી અને આપવા અને લેવાના ભાવનાથી સમાધાન કરવામાં આવ્યું હતું. યુનિયન બનાવતા રાજ્યોના શાસકો સાથેની બધી ચર્ચાઓમાં, રાજપ્રમુખો સંકળાયેલા હતા; રાજપ્રમુખોની ખાનગી મિલકતોનો સમાધાન ભારત સરકાર દ્વારા યુનિયનના વડાઓ સાથે અનૌપચારિક પરામર્શ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો. આ પદ્ધતિથી આ મિલકતોનો સમાધાન નોંધપાત્ર રીતે ટૂંકા ગાળામાં અને એક પણ કેસમાં મધ્યસ્થીનો આશ્રય લીધા વિના સમાન ધોરણે શક્ય બન્યું હતું. આ રીતે કરવામાં આવેલા સમાધાનો રાજ્યો અને સંબંધિત શાસકો વચ્ચે અંતિમ હોય છે."

૨૭. એવું લાગે છે કે કાઠિયાવાડ રાજ્યોના શાસકો સાથે થયેલા ઉપરોક્ત સમાધાનો

અનુસાર, "ધ કોવેનન્ટિંગ સ્ટેટ્સ એડમિનિસ્ટ્રેશન ઓર્ડિનન્સ ૧૯૪૮" પર એક વટહુકમ બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો, જે સૌપ્રથમ ૮.૩.૧૯૪૮ ના રોજ ગેઝેટમાં પ્રકાશિત થયો હતો (અરજીનો પરિશિષ્ટ-G). તેમાં પરિશિષ્ટ ૩૪ ઉપરોક્ત કરારમાં સમાવિષ્ટ વિવિધ જોગવાઈઓ સાથે સંબંધિત હતું. ઉપરોક્ત પરિશિષ્ટની કલમ XI સંબંધિત હોવાથી નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવી છે:-

"લેખ - XI

- (૧) દરેક કરાર કરનાર રાજ્યના શાસકને તે રાજ્યનો વહીવટ રાજપ્રમુખને સોંપવાની તારીખે તેમની માલિકીની તમામ ખાનગી મિલકતો (રાજ્ય મિલકતોથી અલગ) ની સંપૂર્ણ માલિકી, ઉપયોગ અને ઉપભોગનો હક રહેશે.
- (૨) તેમણે ઉપરોક્ત તારીખથી એક મહિનાની અંદર રાજ પ્રમુખને તેમના દ્વારા ખાનગી મિલકત તરીકે રાખવામાં આવેલી બધી સ્થાવર મિલકતો, સિક્યોરિટીઝ અને રોકડ બેલેન્સની યાદી રજૂ કરવી પડશે.
- (૩) જો કોઈ મિલકત રાજ્યના શાસકની ખાનગી મિલકત છે કે કેમ તે અંગે કોઈ વિવાદ ઊભો થાય, તો તે ભારત સરકાર દ્વારા નિયુક્ત કરાયેલી વ્યક્તિને મોકલવામાં આવશે, અને તે વ્યક્તિનો નિર્ણય અંતિમ અને સંબંધિત તમામ પક્ષો માટે બંધનકર્તા રહેશે."

૨૮. ઉપરોક્ત કલમ-૧૧ ના બારીક વાંચન પર, એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે શાસકોની ખાનગી મિલકતો અને રાજ્યની મિલકતો વચ્ચે સ્પષ્ટ તફાવત કરવામાં આવ્યો હતો, અને કોઈપણ મિલકત શાસકની ખાનગી મિલકત હતી કે નહીં તે અંગે કોઈ વિવાદ હોય તો, તે બાબત ભારત સરકાર દ્વારા નિયુક્ત કરાયેલી વ્યક્તિને સોંપવામાં આવતી હતી અને તે વ્યક્તિનો નિર્ણય અંતિમ અને સંબંધિત તમામ પક્ષો માટે બંધનકર્તા રહેવાનો હતો. એ નોંધવું ખૂબ જ સુસંગત છે કે ઉપરોક્ત કરાર અનુસાર, તત્કાલીન મહારાજા કૃષ્ણસિંહજીએ ઉપરોક્ત કરારના પરિશિષ્ટ-૩૪ ની કલમ XI હેઠળ જરૂરી સ્થાવર મિલકતો, સિક્યોરિટીઝ અને રોકડ બેલેન્સની તેમની ઇન્વેન્ટરી રજૂ કરી હતી અને સૌરાષ્ટ્રના રાજપ્રમુખને મોકલી હતી. તેના જવાબમાં, સૌરાષ્ટ્રના રાજપ્રમુખે

તત્કાલીન મહારાજાને ૫.૧૧.૧૯૫૧ ના પત્ર (પરિશિષ્ટ-H) દ્વારા જવાબ આપ્યો હતો જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે મહારાજાએ ૧૭.૫.૧૯૪૮ ના પત્ર દ્વારા મોકલેલા સ્થાવર મિલકતો, સિક્યોરિટીઝ અને રોકડ બેલેન્સની ઇન્વેન્ટરી પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો અને અંતિમ ઇન્વેન્ટરી અંગેનો નિર્ણય જોડવામાં આવ્યો હતો. અન્ય બાબતોની સાથે એવું પણ કહેવામાં આવ્યું હતું કે ઇન્વેન્ટરીનું સમાધાન વિવાદના તમામ બાકી મુદ્દાઓના સંદર્ભમાં એકંદરે કરારનો અભિપ્રાય હોવાનો હતો અને તે પોતે જ ટકી શકતો નથી. ઉપરોક્ત પત્ર સાથે, ભાવનગરના તત્કાલીન મહારાજાની સ્થાવર મિલકતોની ઇન્વેન્ટરીને જોડવામાં આવી હતી, જો કે, ઉપરોક્ત ઇન્વેન્ટરીમાં વિષય જમીન એટલે કે સર્વે નં. ૨૩૪નો સમાવેશ થતો ન હતો. પ્રતિવાદીઓ તરફથી વિંદ્યાન વકીલો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલ એ છે કે ભૂલથી, ઉપરોક્ત સર્વે નં. ૨૩૪ ને ઇન્વેન્ટરીમાં સમાવવાનું બાકી હતું. ઉપરોક્ત દલીલ ખોટી અને ખોટી હોવાથી, અહીં ચર્ચા કરેલા કારણોસર સ્વીકારી શકાય નહીં.

૨૯. એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે તત્કાલીન મહારાજા કૃષ્ણકુમાર સિંહજી દ્વારા તેમના જીવનકાળ દરમિયાન ઉપરોક્ત ઇન્વેન્ટરી સામે કોઈ વિવાદ ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો, ખાસ કરીને સર્વે નં. ૨૩૪ ને ઇન્વેન્ટરીમાં સમાવિષ્ટ ન કરવા અંગે. ઉપરોક્ત ઇન્વેન્ટરીના આધારે, સંબંધિત ખેડૂતો/ખેડૂતો પાસેથી જરૂરી પૂછપરછ કર્યા પછી, ૧૦.૧૧.૧૯૫૫ ના રોજ મહેસૂલ રેકૉર્ડ એટલે કે ગામ ફોર્મ VI માં પણ એન્ટ્રીઓ પ્રમાણિત કરવામાં આવી હતી, જેમાં ઇન્વેન્ટરીમાં ઉલ્લેખિત અન્ય જમીનો તત્કાલીન મહારાજા કૃષ્ણકુમાર સિંહજી દ્વારા કબજે કરેલી અથવા જાળવી રાખેલી જમીનને તેમની ખાનગી મિલકત તરીકે દર્શાવવામાં આવી ન હતી. ગામ ફોર્મ VI માં કરાયેલી એન્ટ્રીઓની નકલો સામૂહિક રીતે પરિશિષ્ટ-૧ માં રેકૉર્ડ પર છે. એ નોંધવું વધુ મહત્વનું છે કે ૨.૪.૧૯૬૫ ના રોજ તત્કાલીન મહારાજા કૃષ્ણકુમાર સિંહજીના અવસાન પર, તેમના કાયદેસરના વારસદાર વીરભદ્રસિંહ કૃષ્ણકુમાર સિંહજીનું નામ ૨૯.૯.૧૯૬૫ ના રોજ મહેસૂલ રેકૉર્ડ એટલે કે ગામ ફોર્મ VI માં દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું, જોકે, ઉપરોક્ત નોંધમાં સર્વે નં. ૨૩૪

પણ પ્રતિબિંબિત થયું ન હતું. ગામ ફોર્મ VI ની ઉપરોક્ત નકલો પરિશિષ્ટ-J તરીકે રેકૉર્ડ પર છે. તેથી, ઉપરોક્ત દસ્તાવેજો એટલે કે ઇન્વેન્ટરી અને મહેસૂલ રેકૉર્ડ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સર્વે નં.૨૩૪ ને તત્કાલીન મહારાજા કૃષ્ણકુમાર સિંહજીની ખાનગી મિલકત તરીકે ગણવામાં આવતો ન હતો અને તેમણે પોતે પણ તેમના જીવનકાળ દરમિયાન સર્વે નં.૨૩૪ ને તેમની ખાનગી મિલકત તરીકે ઇન્વેન્ટરીમાં સમાવિષ્ટ ન કરવા સામે ક્યારેય કોઈ વાંધો ઉઠાવ્યો ન હતો. ઉપરોક્ત ઇન્વેન્ટરી નવેમ્બર ૧૯૫૧ માં તૈયાર કરવામાં આવી હતી, અને ૧૯૬૫ માં તેમના મૃત્યુ સુધી, તેમના દ્વારા એવો કોઈ વિવાદ ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો કે ઇન્વેન્ટરી તૈયાર કરવામાં ભૂલ થઈ હતી કારણ કે વિષય જમીન સર્વે નં. ૨૩૪ તેમાં સમાવિષ્ટ ન હતી. તેથી, કોર્ટને પ્રતિવાદીઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલોની રજૂઆતમાં કોઈ તથ્ય જણાતું નથી કે ૧૯૫૧ માં ઇન્વેન્ટરી તૈયાર કરવામાં ભૂલ થઈ હતી અને સર્વે નં. ૨૩૪ ને તત્કાલીન મહારાજાની ખાનગી મિલકત તરીકે સમાવિષ્ટ ન કરવામાં આવી હતી.

૩૦. કોર્ટને પ્રતિવાદીઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલોની રજૂઆતમાં કોઈ બળ જણાતું નથી કે સર્વે નં.૨૩૪ નો વિસ્તાર સર્વે નં.૪૭૦/૧ માં ભેળવવામાં આવ્યો હતો, જેમ કે તપાસ અધિકારીએ ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના આદેશ દ્વારા હાક ચોક્કસી કાર્યવાહીમાં જણાવ્યું હતું. તપાસ અધિકારીએ ૩.૧.૧૯૬૫ ના રોજ સીલિંગ કેસ નં.૨/૬૪-૬૫ માં દોરેલા રોજગાર/પંચનામા પર આધાર રાખવામાં ગંભીર ભૂલ કરી હતી જેમાં સર્વે નં.૨૩૪ ને સર્વે નં.૪૭૦/૧ સાથે ભેળવવામાં આવ્યો હતો. હકીકતમાં, ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં મામલતદાર અને ALT એ મહારાજાના દાવા પર વિશ્વાસ કર્યો ન હતો કે સર્વે નં.૨૩૪ તેમના હોલિંગમાં સમાવવા માટે જવાબદાર છે. મામલતદાર અને ALT ના ઉપરોક્ત આદેશને આખરે GRT દ્વારા ૧૮.૬.૧૯૯૩ ના આદેશ દ્વારા સુધારણા અરજી નં.૩૦/૧૯૭૩ માં પુષ્ટિ આપવામાં આવી હતી. તેવી જ રીતે, હક ચોક્કસીની કાર્યવાહીમાં તપાસ અધિકારી દ્વારા ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ પસાર કરાયેલો આદેશ, જેમાં સર્વે નં.૨૩૪ ને સર્વે નં.૪૭૦/૧ સાથે ભેળવવામાં આવ્યો હતો, તે પણ ડેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા ૨૦.૪.૧૯૮૧ ના

રોજના આદેશ દ્વારા રદ કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ આ મામલો સિટી સર્વેના વિવિધ અધિકારીઓ સમક્ષ આગળ વધ્યો, જોકે, કોઈ પણ અધિકારીઓએ એવું તારણ કાઢ્યું ન હતું કે સર્વે નં.૨૩૪ ને સર્વે નં.૪૭૦/૧ સાથે ભેળવવામાં આવ્યો હતો. તત્કાલીન મહારાજાના કાનૂની પ્રતિનિધિઓ વતી હાજર રહેલા શ્રી એન.કે. મજમુદાર પણ સક્ષમ અધિકારી દ્વારા સર્વે નં.૨૩૪ ને સર્વે નં.૪૭૦/૧ માં ભેળવવાનો કોઈ આદેશ બતાવવામાં નિષ્ફળ ગયા છે.

૩૧. તેનાથી વિપરીત, તત્કાલીન મહારાજા દ્વારા કરવામાં આવેલા દસ્તાવેજો, એટલે કે વેચાણ દસ્તાવેજ જેમાં સર્વે નં. ૪૭૦/૧ ને ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ પ્રતિવાદી નં. ૫ પાલિતાણા સુગર મિલ્સને વેચવામાં આવ્યો હતો, તેમાં વેચાયેલી જમીનનું વર્ણન અને સીમાઓનો ઉલ્લેખ હતો, અને ઉપરોક્ત વર્ણનમાં સર્વે નં. ૨૩૪ વેચાયેલા સર્વે નં. ૪૭૦/૧ ની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલું હોવાનું જણાવાયું હતું. જો પ્રતિવાદીઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલો દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી હોય તે બે સર્વે નંબરોનું મિશ્રણ હોત, તો સંબંધિત સમયે સર્વે નં. ૨૩૪ તેની ઓળખ ગુમાવી દેત, અને તે સર્વે નં. ૪૭૦/૧ ની પશ્ચિમ બાજુએ આવેલું દર્શાવવામાં આવ્યું ન હોત. પાલિતાણા સુગર મિલ્સ વિરુદ્ધ સુગર મિલ્સ કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો પર પ્રતિવાદી નં. ૫ માટે વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી પરીખ દ્વારા મૂકવામાં આવેલ વિશ્વાસ. સર્વે નં. ૪૭૦/૧ અને અન્ય જમીનોના સંદર્ભમાં (૨૦૦૪) ૧૨ SCC ૬૪૫ માં નોંધાયેલ ગુજરાત રાજ્ય પણ સંપૂર્ણપણે ખોટી જગ્યાએ મુકાયું છે. તેમાં ઉલ્લેખિત જમીનોના સંદર્ભમાં તત્કાલીન મહારાજા દ્વારા પ્રતિવાદી નં.૫ ની તરફેણમાં ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના રોજ કરાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજનો ઉલ્લેખ હોવા છતાં, સર્વે નં.૨૩૪ ના સંદર્ભમાં ઉપરોક્ત ચુકાદામાં કોઈ પણ પ્રકારની ઘોંઘાટ નથી. સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ, પ્રતિવાદી નં.૫ દ્વારા ક્યારેય કોઈ પણ સત્તાધિકારી સમક્ષ એવો કોઈ વિવાદ ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી કે સર્વે નં.૨૩૪ ને સર્વે નં.૪૭૦/૧ સાથે ભેળવી દેવામાં આવ્યો હતો, અથવા વેચાયેલી જમીનોની સીમાઓ અને વર્ણનનો ઉલ્લેખ કરવામાં ભૂલ થઈ હતી, જેમાં બતાવવામાં આવ્યું હતું કે સર્વે નં.૨૩૪, ઉપરોક્ત વેચાણ દસ્તાવેજમાં સર્વે નં.૪૭૦/૧ ની પશ્ચિમ બાજુએ

આવેલું હતું. એવી કોઈ દલીલ કરવામાં આવી ન હતી કે તત્કાલીન મહારાજાની ઇન્વેન્ટરી તૈયાર કરતી વખતે સર્વે નં. ૨૩૪ અને સર્વે નં. ૪૭૦/૧ ને મહારાજાની ખાનગી મિલકત તરીકે સમાવિષ્ટ ન કરીને ભૂલ થઈ હતી, અથવા સર્વે નં. ૨૩૪ અને સર્વે નં. ૪૭૦/૧ નું મિશ્રણ થયું હતું. રસપ્રદ વાત એ છે કે, સુપ્રીમ કોર્ટે ઉપરોક્ત ચુકાદામાં ૩.૧.૧૯૭૪ ના રોજ ALT કાર્યવાહીમાંથી ઉદ્ભવતા GRT ના આદેશનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેમાં કૃષિ જમીન ટોચમર્યાદા કાયદાના હેતુ માટે તત્કાલીન મહારાજાના હોર્લિંગ્સને ધ્યાનમાં લેતા, સર્વે નં. ૪૭૦/૧ અને ૨૩૪ બંનેને અલગથી કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી, અને ALC કાયદાની કલમ ૬(૧) ના હેતુ માટે ધ્યાનમાં લેવા માટે જવાબદાર નથી તેવું ઠરાવ્યું હતું. સુપ્રીમ કોર્ટે ઉપરોક્ત ચુકાદામાં નોંધ્યું છે તેમ, GRT નો ઉપરોક્ત આદેશ અંતિમ બન્યો અને રિમાન્ડ પછી અમલમાં મૂકાયો, શ્રી પરીખનો દાવો કે સર્વે નં. ૨૩૪ સર્વે નં. ૪૭૦/૧ નો ભાગ હતો તે રદ થયો છે.

૩૨. વધુમાં નોંધનીય છે કે તત્કાલીન મહારાજાના કાનૂની પ્રતિનિધિઓએ ૧૮.૬.૨૦૧૧ ના રોજ, એટલે કે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા વાંધાજનક આદેશ પસાર થયાના બીજા જ દિવસે, સર્વે નં. ૨૩૪ ના સંદર્ભમાં પ્રતિવાદી મેસર્સ કસ્તુરી કન્સ્ટ્રક્શન્સના પક્ષમાં વેચાણ દસ્તાવેજ પણ કર્યો હતો. ઉપરોક્ત વેચાણ દસ્તાવેજમાં એ પણ સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત થયું હતું કે સર્વે નં. ૨૩૪ જમીનનો એક અલગથી ઓળખી શકાય તેવો ભાગ હતો, અને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા વાંધાજનક આદેશ પસાર ન થાય ત્યાં સુધી તે સર્વે નં. ૪૭૦/૧ નો ભાગ નહોતો. હાલની કાર્યવાહીમાં, કોર્ટે સર્વે નં. ૨૩૪ ના સંદર્ભમાં મેસર્સ કસ્તુરી કન્સ્ટ્રક્શન્સના પક્ષમાં કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત વેચાણ દસ્તાવેજની કાયદેસરતા વિશે નિર્ણય લેવાની જરૂર નથી, જોકે, એટલું કહેવું પૂરતું છે કે ખાનગી પ્રતિવાદીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા દાવાઓ જે પાછળથી વર્તમાન અરજીમાં ઉમેરવામાં આવ્યા છે, તે એકબીજા સામે ખૂબ જ વિરોધાભાસી છે. તેમના વિરોધાભાસી દલીલો અને દસ્તાવેજો પોતે જ તેમના દાવાને ખોટો સાબિત કરે છે કે સર્વે નં. ૨૩૪ ને સર્વે નં. ૪૭૦/૧ સાથે ભેળવી દેવામાં આવ્યું હતું.

૩૩. આ તબક્કે, જાણીતા સિદ્ધાંતોને ફરીથી રજૂ કરવા ફાયદાકારક રહેશે – "નેમો ડેટ ક્વોડ નોન હેબેટ" – કોઈ પણ વ્યક્તિ જે તેને મળ્યું નથી તે આપતું નથી; અને "નેમો પ્લસ જ્યુરીસ ટ્રિબ્યુટ ક્વામ ઇપ્સે હેબેટ" – કોઈ પણ વ્યક્તિ પોતાના કરતા મોટો અધિકાર અથવા સારો શીર્ષક આપી શકતું નથી અથવા આપી શકતું નથી. જ્યારે તત્કાલીન મહારાજા અથવા તેમના વારસદારો અને કાનૂની પ્રતિનિધિઓનો કોઈપણ સમયે સર્વે નં. ૨૩૪ ધરાવતી વિષય જમીન પર કોઈ શીર્ષક નહોતો, ત્યારે આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય રાજ્ય વિરુદ્ધ સ્ટાર બોન મિલ અને ફર્ટિલાઈઝર કંપની (સુપ્રા) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત ગુણોત્તરને ધ્યાનમાં રાખીને, તૃતીય પક્ષની તરફેણમાં વિષય જમીનના સંદર્ભમાં તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ દસ્તાવેજ અથવા વેચાણ દસ્તાવેજ અમાન્ય અને નિષ્ક્રિય રહેશે. આમ, વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી પરીખ દ્વારા પ્રતિવાદી નં.૫ માટે ઉપરોક્ત ચુકાદાનો આધાર લેવામાં આવ્યો છે જેથી પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૦ ને ધ્યાનમાં રાખીને, કબજાના પરિણામે માલિકી હકની ધારણા ઉભી થઈ શકે છે, તેમ છતાં, કોર્ટના મતે, ઉપરોક્ત ચુકાદો પ્રતિવાદીઓ કરતાં અરજદારને વધુ મદદરૂપ છે. યોગ્ય વાંચન માટે, સંબંધિત ફક્કરા ૨૧ થી ૨૪ નું પુનઃઉત્પાદન કરવું ફાયદાકારક રહેશે, જે નીચે મુજબ વાંચવામાં આવે છે:–

"૨૧. પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૦ માં સમાવિષ્ટ સિદ્ધાંત જાહેર નીતિ પર આધારિત છે જેનો ઉદ્દેશ્ય વ્યક્તિઓને ફાયદાને પોતાના હાથમાં લઈને શાંતિનો ભંગ કરતા અટકાવવાનો છે, ભલે તે પ્રશ્નમાં રહેલી જમીન પર તેમનો માલિકીનો અધિકાર ગમે તેટલો સારો હોય. આ હેતુ માટે, ચોક્કસ રાહત અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૬, ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૧૪૫, અને ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ ની કલમ ૧૫૪ અને ૧૫૮ ની જોગવાઈઓ ઘડવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત બધી જોગવાઈઓનો ઉદ્દેશ્ય એક જ છે. ઉપરોક્ત ધારણા પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૪ હેઠળ વાંચવામાં આવે છે, અને ફક્ત એવા કિસ્સામાં લાગુ પડે છે જ્યાં કાં તો કોઈ પુરાવો ન હોય, અથવા બંને બાજુ માલિકીનો ખૂબ ઓછો પુરાવો ન હોય. "કબજો માલિકી પછી આવે છે" ની સિદ્ધાંત એવા કિસ્સાઓમાં લાગુ પડે છે જ્યાં વાસ્તવિક કબજાના પુરાવાની વાજબી અપેક્ષા રાખી શકાતી નથી,

ઉદાહરણ તરીકે, પડતર જમીનના કિસ્સામાં, અથવા જ્યાં એક ચા બીજી રીતે કબજા વિશે કંઈ જાણીતું નથી. કબજાના પરિણામે માલિકીની ધારણા ઊભી થઈ શકે છે. ફક્ત ત્યારે જ જ્યાં તથ્યો દર્શાવે છે કે કોઈ પક્ષમાં કોઈ માલિકીનો અધિકાર નથી. વાદીનો કબજો પ્રથમ દૃષ્ટિએ ખોટો નથી, અને વાદીનો માલિકીનો અધિકાર સાબિત થતો નથી. તેનો ચોક્કસપણે અર્થ એ નથી કે કોઈ માણસ પાસે કોઈ જમીન પર માલિકીનો અધિકાર હોવાથી, તે તેના કબજામાં હોવો જોઈએ. હકીકતમાં તેનો અર્થ એ છે કે જો કોઈ સમયે માલિકીનો અધિકાર ધરાવતો માણસ ઉપરોક્ત મિલકતનો કબજો ધરાવતો હોય, તો કાયદો એવી ધારણાને મંજૂરી આપે છે કે આવી કબજો તેનામાં રહેલા માલિકીનો અધિકાર ચાલુ રાખતો હતો. વ્યક્તિએ સ્થાપિત કરવું જોઈએ કે તેણે દાવાની મિલકત પર સતત કબજો રાખ્યો છે, જ્યારે માલિકીનો દાવો કરનાર બીજી બાજુએ અતિક્રમણ/અતિક્રમણ વગેરેનો કેસ બનાવવો જોઈએ. જ્યાં માલિકીનો અધિકાર વાદીઓ પાસે હોય, ત્યાં પ્રતિવાદી પર ફરજ પડે છે કે, દેખીતી માલિકીના આ દાવાને સ્થાનાંતરિત કરવા અને પોતાનામાં ફાયદાકારક માલિકી સ્થાપિત કરવા માટે, તેણે સંતોષકારક પુરાવા દ્વારા એવા સંજોગો સ્થાપિત કરવા જોઈએ જે તેના મતને અનુકૂળ હોય. મહેસૂલ રેકૉર્ડ માલિકીનો દસ્તાવેજ નથી. તે ફક્ત કબજા અંગે એક ધારણા ઊભી કરે છે. કબજા અને/અથવા તેની સાતત્ય, આગળ અને પાછળ બંને, કલમ ૧૧૦ હેઠળ પણ ઉભા કરી શકાય છે. પુરાવા અધિનિયમ.

૨૨. નીચેની અદાલતો એ સમજવામાં નિષ્ફળ ગઈ છે કે કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા મ્યુનિસિપલ ટેક્સ અથવા કૃષિ ટેક્સની માત્ર સ્વીકૃતિ રાજ્યને જમીનની માલિકીને પડકારતા અટકાવી શકતી નથી, કારણ કે કાયદા વિરુદ્ધ કોઈ રોકટોક હોઈ શકતી નથી. તેમજ બેંક દ્વારા મિલકતને વિકસાવીને કરીને લોન આપવામાં આવે તો પણ આવી ધારણા ઊભી થઈ શકતી નથી.
૨૩. ટ્રાયલ કોર્ટે એક તારણ નોંધ્યું છે કે વિવાદિત જમીનના સંદર્ભમાં રાજા રામનું નામ પટ્ટાદાર તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું અને પ્રતિવાદી/વાદીનો કબજો છે. તેથી, દાવાવાળી જમીન તેની માલિકીની છે તે સ્થાપિત કરવા માટે પુરાવાનો ભાર સરકાર પર મૂકવામાં આવ્યો હતો. પ્રતિવાદી/વાદીના વિદ્વાન વકીલ અમારી સમક્ષ આ રાજા રામ, પટ્ટાદાર કોણ હતા અને પ્રતિવાદી/વાદી તેની સાથે કેવી રીતે સંબંધિત હતા તે અંગે કોઈ સ્પષ્ટતા આપી શક્યા નહીં. વધુમાં, પ્રતિવાદી/વાદી દ્વારા તેમની દલીલોના અભાવે આવા તારણ નોંધી શકાયા ન હતા.
૨૪. નીચેની અદાલતોએ ભૂલ કરી હતી કે મહેસૂલ રેકૉર્ડ ફક્ત વ્યક્તિનો કબજો દર્શાવે છે, તેથી જ માલિકી હક આપે છે. નીચેની અદાલતો એ પણ સમજવામાં નિષ્ફળ ગઈ કે

૧૧.૧૧.૧૯૫૯ ના રોજનો વેચાણ દસ્તાવેજ અમાન્ય અને નિષ્ક્રિય હતો, કારણ કે રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજોએ સ્થાપિત કર્યું હતું કે વિકેતા ફક્ત સરકારનો ભાડે લેનાર હતો.

૩૪. નાયર સર્વિસ સોસાયટી લિમિટેડ વિરુદ્ધ કેસી એલેક્ઝાન્ડર એન્ડ કંપનીના કિસ્સામાં પણ એવું માનવામાં આવે છે, જે AIR ૧૯૬૮ SC ૧૧૬૫ માં નોંધાયું છે કે –

"પ્રથમ દષ્ટિએ કબજો માલિકી હક્કની ધારણા ઉભી કરી શકે છે, કોઈ નકારી શકે નહીં, પરંતુ જ્યારે હકીકતો જાણીતી હોય ત્યારે આ ધારણા ભાગ્યે જ ઊભી થઈ શકે છે. જ્યારે હકીકતો કોઈપણ પક્ષમાં કોઈ માલિકી હક્ક જાહેર કરતી નથી, ત્યારે કબજો જ નિર્ણય લે છે."

૩૫. પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૦ ની જોગવાઈ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, AIR ૨૦૦૩ SC ૧૮૦૫ માં નોંધાયેલા મુખ્ય વન સંરક્ષક, આંધ્રપ્રદેશ સરકાર વિરુદ્ધ કલેક્ટર અને અન્ય લોકોના કિસ્સામાં, સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું –

"૧૮. પુરાવા કાયદાની કલમ ૧૧૦ આ પ્રમાણે વાંચે છે:

"૧૧૦. માલિકી અંગેના પુરાવાનો બોજ.– જ્યારે પ્રશ્ન એ હોય કે શું કોઈ વ્યક્તિ એવી કોઈ વસ્તુનો માલિક છે જેના કબજામાં હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હોય, ત્યારે તે સાબિત કરવાનો બોજ તે વ્યક્તિ પર રહે છે જે ખાતરી આપે છે કે તે માલિક નથી."

૧૯. તે એ સિદ્ધાંતને રજૂ કરે છે કે મિલકતનો કબજો માલિકની માલિકીનો પ્રથમદર્શી પુરાવો પૂરો પાડે છે અને જે પક્ષ તેની માલિકીનો ઇનકાર કરે છે તેના પર પુરાવાનો બોજ નાખે છે. આ ધારણા, જે રદિયો આપી શકાય તેવી છે, ત્યારે લાગુ પડે છે જ્યારે કબજો પ્રથમદર્શી કાયદેસર હોય અને જ્યારે હરીફ પક્ષ પાસે કોઈ હક ન હોય."

૩૬. જો ઉપરોક્ત કાનૂની સ્થિતિ હાલના કેસના તથ્યો પર લાગુ કરવામાં આવે, તો તે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે ઉપરોક્ત ચર્ચા કરાયેલા દસ્તાવેજો, જેમાં ALT કાર્યવાહી અને હક ચોક્કસી – સિટી સર્વે કાર્યવાહીમાં વિવિધ અધિકારીઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશો શામેલ છે, તે દર્શાવે

છે કે અરજદાર નગરપાલિકાએ સફળતાપૂર્વક સાબિત કર્યું હતું કે તત્કાલીન મહારાજા અથવા તેમના વારસદારો કાયદેસર કબજામાં નહોતા કે વિષય જમીન પર કોઈ માલિકી હક ધરાવતા નહોતા. ઇન્વેન્ટરી દસ્તાવેજ અથવા મહેસૂલ રેકૉર્ડ સહિત કોઈ નામનો દસ્તાવેજ નહોતો જે દર્શાવે છે કે તત્કાલીન મહારાજા વિષય જમીન પર કાયદેસર કબજો ધરાવતા હતા અને વિષય જમીન કોઈની માલિકીની નહોતી, જેથી એવી ધારણા ઉભી થાય કે તત્કાલીન મહારાજા તેમના સ્થાયી કાનૂની કબજાને કારણે વિષય જમીનના માલિક બન્યા હતા. ૩૧.૩.૧૯૭૧ ના આદેશમાં સિટી સર્વે ઓફિસરે કોઈ પણ આધાર વગર એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો કે ૧૯૫૧ માં ઇન્વેન્ટરી તૈયાર કરતી વખતે તત્કાલીન મહારાજાની ખાનગી મિલકતોમાં સર્વે નં. ૨૩૪નો સમાવેશ ન કરીને ભૂલ થઈ હશે, તેથી કોઈ પણ કલ્પના દ્વારા એવું માની શકાય નહીં કે મહારાજા ઉપરોક્ત જમીનના માલિક બન્યા હતા, ખાસ કરીને જ્યારે સિટી સર્વે ઓફિસરના ઉપરોક્ત આદેશને કેપ્યુટી કલેક્ટર દ્વારા રદ કરવામાં આવ્યો હતો, અને GRT સુધી રિમાન્ડ કાર્યવાહીમાં મામલો આગળ-પાછળ ફરતો હતો ત્યારે પણ કોઈપણ ઉચ્ચ અધિકારીઓ દ્વારા તેની પુષ્ટિ કરવામાં આવી ન હતી. તેથી, કોર્ટનો અભિપ્રાય છે કે ટ્રિબ્યુનલે તેના વાંધાજનક આદેશમાં અલગ અને વિકૃત તારણો નોંધ્યા હતા, રેકૉર્ડથી વિપરીત, અને અધિકારીઓના આદેશોનું ખોટું અર્થઘટન કરીને એવી ધારણાઓ ઉભી કરી હતી કે સર્વે નં. ૨૩૪ ભૂલથી ૧૯૫૧ માં તૈયાર કરાયેલ ઇન્વેન્ટરીમાં તત્કાલીન મહારાજાની ખાનગી મિલકત તરીકે શામેલ ન હતો, અને સર્વે નં. ૨૩૪ સર્વે નં. ૪૭૦/૧ માં ભેળવી દેવામાં આવ્યો હતો. રેકૉર્ડ મુજબ અનુમાન અને અનુમાન પર આધારિત આવા તારણો કાયદા અને હકીકતોમાં વિકૃત તારણો સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૩૭. મહારાજા પ્રતિફૂળ કબજા દ્વારા માલિક બન્યા હોવાના સંદર્ભમાંના તારણમાં રહેલી વિકૃતિ પણ પ્રતિબિંબિત થાય છે જ્યારે ટ્રિબ્યુનલે વાંધાજનક આદેશના ફકરા ૨૧ માં કહ્યું હતું કે "પ્રતિફૂળ કબજા દ્વારા પણ, અપીલકર્તાઓને પ્રતિવાદીઓ કરતાં વધુ સારી સ્થિતિમાં કહી શકાય." ટ્રિબ્યુનલે પ્રતિફૂળ કબજાના કાયદાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતને સમજવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે

પ્રતિકૂળ કબજો એ એક સિદ્ધાંત છે જેના હેઠળ કોઈ અન્ય વ્યક્તિની માલિકીની જમીન અથવા મિલકતનો કબજો ધરાવતો વ્યક્તિ બાર વર્ષથી વધુ સમયગાળા માટે સતત, ખુલ્લેઆમ અને વાસ્તવિક માલિકના શીર્ષકની વિરુદ્ધ તેનો ઉપયોગ કરીને માલિકીનો દાવો કરી શકે છે. જો ટ્રિબ્યુનલ મુજબ, તત્કાલીન મહારાજા વિષય જમીનના માલિક હતા, તો પ્રતિકૂળ કબજાનો પ્રશ્ન ઊભો થતો ન હતો, અને જો તેઓ પ્રતિકૂળ કબજા દ્વારા માલિક બન્યા હોત, તો વાસ્તવિક માલિક હોવાનો તેમનો દાવો નિરાશ થઈ જાય છે. કોઈપણ વધુ ચર્ચા વિના અથવા કોઈપણ આધાર વિના પ્રતિકૂળ કબજાના સંદર્ભમાં આવા આકસ્મિક તારણને રેકૉર્ડ કરવાથી, પ્રતિવાદીઓને પ્રશ્નમાં રહેલી જમીન પર કબજો અથવા માલિકીનો તેમનો દાવો સ્થાપિત કરવામાં મદદ મળશે નહીં.

૩૮. ભૂરા રણછોડ (વાદીઓ) ના કાનૂની વારસદારો દ્વારા અરજદાર મ્યુનિસિપાલિટી અને તત્કાલીન મહારાજાના કાનૂની વારસદારો (પ્રતિવાદીઓ) વિરુદ્ધ દાખલ કરાયેલા સિવિલ દાવો નં. ૭૮૧/૮૩ માં ભાવનગરની સિવિલ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખીને ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નોંધાયેલ એકતરફી તારણો, પ્રતિવાદી નં. ૧ એટલે કે તત્કાલીન મહારાજાના કાનૂની વારસદારોની તરફેણમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નોંધાયેલા વિકૃત તારણોનું બીજું એક સ્પષ્ટ ઉદાહરણ છે. ટ્રિબ્યુનલે વાંધાજનક આદેશના ફક્ત ૧૩ માં અવલોકન કર્યું છે કે "ઉક્ત સિવિલ કોર્ટના ચુકાદામાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે પ્રતિવાદી નં.૧ (એટલે કે ભૂરા રણછોડના કાનૂની વારસદારો) દાવાની જમીન પર પોતાની માલિકી અને કબજો સાબિત કરવામાં ખરાબ રીતે નિષ્ફળ ગયા છે અને અપીલકર્તા (એટલે કે તત્કાલીન મહારાજાના કાનૂની વારસદારો) ની તરફેણમાં પ્રશ્નમાં રહેલી જમીનના કબજા અંગેના મુદ્દાઓ નં.૫, ૬ અને ૭નો નિર્ણય કર્યો છે", જ્યારે પ્રશ્નમાં રહેલી જમીનના કબજા અને માલિકી અંગે અરજદાર નગરપાલિકાની તરફેણમાં નિર્ણય લેવાયેલા મુદ્દા નં.૮ પરના તારણોને અવગણ્યા છે. આમ, ટ્રિબ્યુનલે સિવિલ દાવોમાં નોંધાયેલા ઉપરોક્ત તારણો પર આધાર રાખવો જોઈતો ન હતો, જેને સિવિલ કોર્ટે પ્રતિવાદીઓ (એટલે કે અરજદાર નગરપાલિકા અને મહારાજાના કાનૂની વારસદારો) ની તરફેણમાં તારણો નોંધીને ફગાવી દીધો હતો

કારણ કે ઉપરોક્ત કેસમાં વાદીઓ એટલે કે ભૂરા રણછોડના કાનૂની વારસદારો કોઈપણ મૌખિક અથવા દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા. આમ, સિવિલ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખીને, પ્રતિવાદી નંબર ૧ ની તરફેણમાં વિષય જમીનના કબજા અને કબજા અંગે ટ્રિબ્યુનલનો તારણો માત્ર સંપૂર્ણપણે ખોટી કલ્પના અને ખોટી દિશા જ નથી, પરંતુ વિફૂત પણ છે.

૩૯. ૧૮.૬.૨૦૧૧ ના રોજ મહારાજાના કાયદેસરના વારસદારો દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૪, ૭, અને ૮ ની તરફેણમાં, એટલે કે ૧૬.૬.૨૦૧૧ ના રોજ (૧૭.૬.૨૦૧૧ ના રોજ સુધારેલ) ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરાયેલા વાંધાજનક આદેશના બીજા જ દિવસે, વિષય જમીનના સંદર્ભમાં વેચાણ દસ્તાવેજનો અમલ, વિષય જમીન પર અનધિકૃત દાવો કરવા અને અરજદાર મ્યુનિસિપાલિટીના કાયદેસરના દાવાને હરાવવાના તેમના અપ્રમાણિક ઇરાદાને ઘણું બધું દર્શાવે છે. દસ્તાવેજનો આ પ્રકારનો અમલ તૃતીય પક્ષની તરફેણમાં સમાનતા બનાવવા અને મામલાને વધુ જટિલ બનાવવાનો એક અપ્રમાણિક પ્રયાસ હતો. ઉપર વિગતવાર ચર્ચા કર્યા મુજબ, તત્કાલીન મહારાજા અથવા તેમના કાયદેસરના વારસદારો ક્યારેય કાયદેસર કબજામાં અથવા વિષય જમીનના કાયદેસર માલિક હોવાનું કહી શકાય નહીં, અને ૧૯૪૮ થી, જ્યારે ૨૧.૪.૧૯૪૮ ના દુરાસ્તી હુકમ દ્વારા ગામતાલમાં સમાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે તે અરજદાર નગરપાલિકા જ હતી જે આ જમીનનો કાયદેસર કબજો કરનાર હતી, અને તે માત્ર અરજદાર નગરપાલિકા હતી જે ૧૯.૧.૧૯૪૮ ના હજીરી થરવ નં.૩૭ અને ત્યારબાદ રાજ્ય સરકારના ૧૦.૮.૧૯૬૫ ના ઠરાવ દ્વારા વિષય જમીન સાથે વ્યવહાર કરવા માટે હકદાર હતી, તેમાં ઉલ્લેખિત શરતોને આધીન.

૪૦. ઉપરોક્ત પરિસરમાં, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ૧૬.૬.૨૦૧૧ ના રોજ પસાર કરાયેલો વાંધાજનક આદેશ મનસ્વી, ગેરકાયદેસર, રેકૉર્ડની વિરુદ્ધ અને હકીકતો અને કાયદામાં વિફૂત

હોવાથી, રદ કરવા અને રદ કરવાને પાત્ર છે, અને તે મુજબ રદ કરવામાં આવે છે, અને ભાવનગરના કલેક્ટર દ્વારા ક.પ.૨૦૦૬ ના રોજ પસાર કરાયેલો આદેશ પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. વધુમાં નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે અરજદાર નગરપાલિકાનું નામ સર્વે નં.૨૩૪ ના વિષય જમીનના સંદર્ભમાં કાયદેસર કબજેદાર તરીકે સિટી સર્વે રેકૉર્ડમાં દાખલ કરવામાં આવશે અને અરજદાર નગરપાલિકા રાજ્ય સરકારના ૧૯.૧.૧૯૪૮ ના હજુરી થરવ નં.૩૭ અને ત્યારબાદના ૧૦.૮.૧૯૬૫ ના ઠરાવના આધારે વિષય જમીનનો વ્યવહાર કરવા માટે હકદાર રહેશે. તેમાં ઉલ્લેખિત શરતોને આધીન.

૪૧. અરજીને તે મુજબ મંજૂર કરવામાં આવે છે. નિયમ સંપૂર્ણ બનાવવામાં આવે છે.

સહી/ – (ન્યાયમૂર્તિ બેલા એમ. ત્રીવેદી)

આગળનો હુકમ:

પ્રતિવાદી નં.૧.૨ વતી વિદ્વાન વકીલો શ્રી એન.કે. મજમુદાર, પ્રતિવાદી નં.૫ વતી શ્રી રુતુલ દેસાઈ અને પ્રતિવાદી નં.૮ વતી શ્રીમતી તૃષા પટેલે ઉચ્ચ ફોરમનો સંપર્ક કરી શકે તે માટે આદેશના અમલ પર રોક લગાવવાની વિનંતી કરી છે. કોવિડ-૧૯ રોગચાળાને કારણે લોકડાઉનની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને તેમણે ત્રણ મહિના માટે આદેશના અમલ પર રોક લગાવવાની વિનંતી કરી છે, જોકે, ઉપરોક્ત વિગતવાર આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને ઉપરોક્ત વિનંતી નકારી કાઢવામાં આવે છે.

સહી/ – (ન્યાયમૂર્તિ બેલા એમ. ત્રીવેદી)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.